DEVRE : I CİLT : 3 İÇTİMA SENESİ : 1

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Elli İkinci İçtima

18 . 8 . 1336 Çarşamba

MÜNDERECAT

Sayfa

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI 292

2. — AZAYİ KİRAM MUAMELÂTI 307,313

1. — Hususi bir vazife ile Şark cephesine gönderilecek olan Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beye mezuniyet itasına dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi. 307

2. — Sivas Mebusu Mustafa Taki Efendinin, İsparta Mebusu Nadir Bey hakkındaki isnadatı tahkik etmek üzere mahalline bir heyet gönderilmesine dair ikinci şubece verilen kararın reddolunması hakkında takriri. 307:309

3. — İstanbul'dan gelmiş olan Karahisarı Sahip Mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin Meclise takdimi. 313

3. — MUHTELİF EVRAK 299

1. — Antap ahalisinin, düşman bombardımanına ve teslim teklifine rağmen müdafaada sebat etmeye karar verdiğine dair Antap mutasarrıflığından mevrut telgrafın takdim olunduğu hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi. 299

Sayfa

4. — MAZBATALAR 294,299,309,313

1. — Temettü Vergisinin tenzili hakkında encümende mevcut arzuhallerin Maliye Vekâletine iadesine dair Kavanini Maliye Encümeni mazbatası. 294

2. — İzmit Mebusu Sırrı Beyin, bir çok livaların müstakil hale ifrağ edilmesine mebni vilâyat dairelerinde tensikat yapılmasına dair takriri ve Lâyiha Encümeni mazbatası. 294

3. — Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin, nahiye müdürlerinin ahali tarafından intihabına dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/35) 294

4. — Antap Mebusu Abdürrahman Lâmi Efendinin, mebusandan bir Şûrayı evkaf teşkili hakkındaki teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/42) 294:295

5. — Burdur Mebusu İsmail Suphi Beyin, İstanbul'dan çıkıp Meclise gelmeyen azaların ademi kabulü hakkındaki teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/50) 295:297

6. — Çorum Mebusu Haşim Beyin, İstanbul'dan gelenler hakkındaki ittihazı lâzımge-

Sayfa

len tedabire dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/36) 297:299

7. — Aydın Mebusu Cami Beyin, İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun tadiline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/53) 299:300

8. — Samsun Mebusu Nafiz Beyle rüfekasının, Samsun'daki divanı harbin ilgasına dair takriri ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası. 300

9. — Saruhan Mebusu Mustafa Necati Beyin, Matbuat Müdürü Umumisinin Meclisten intihabına dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/32) 300:302

10. — Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin, Damat Ferit Hükümeti zamanında Dersaadet divanı harpi örfisince verilen hükümlerin keenlemyekûn addi hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/29) 302

11. — Bayazıt Mebusu Süleyman Sudi Beyle refikının, harcırahların tenkisi hakkındaki teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/38) 302:303

Sayfa

12. — Menteşe Mebusu Dr. Tevfik Rüştü Beyle refikinin, İrşat encümeni beyannamelerinin neşrine ve Adul heyeti teşkiline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/30) 303:305

13. — Saruhan Mebusu Reşit Beyle rüfekasının, müdafaai memleket için ittihazı icap eden tedabire dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/31) 305:307

14. — İstanbul'dan gelen mebusanın tahsisatı hakkında Hukuku Esasiye Encümeni mazbatası. 309:310

15. — Saruhan Mebusu Refik Şevket Beyin, muhacir memurine yardım edilmesine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/43) 310:311

16. — Bayazit Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Bayazıdın müstakil liva haline ifrağına dair teklifi kanunisi ve Lâyiha ve Dahiliye encümenleri mazbataları (2/41) 311:313

17. — Hukuku esasiye ve tahsisat hakkında Hukuku Esasiye Encümeninin teklifi kanunisi ve mazbatası. 313:330

BİRİNCİ CELSE

Açılma Saati : 2.30 Badezzeval

REİS : Riyaseti Sanîye Vekili Vehbi Efendi (Konya)

KÂTİP : Feyyaz Âli Bey (Yozgat)

REİS — Efendim ekseriyet hâsıl oldu. Meclisi açıyorum. Zaptı sabık hulâsası kıraat olunacak dinleyelim.

(Kâtip Feyyaz Âli Bey (Yozgat) Zaptı sabık hulâsasını okudu) :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Reisisani Celâlettin Arif Beyefendinin tahtı riyasetlerinde birinci celse saat üç on beşte inikat etti. Zaptı sabık kıraat ve tahsihan kabul olundu. İcra kılınacak riyasetler vekaletleri intihabatının üçüncü intihap olması ve dünkü usul üzere icrası kabul olunduktan ve bu baptaki münakaşattan sonra intihabat icrasına başlandı. Tasnifi âra neticesinde re-

ye iştirak eden «181» zattan Riyaseti saniye vekâleti için Konya Mebusu Vehbi Efendinin «103», Trabzon Mebusu Hamit Beyin «95» ve ikinci reis vekâleti vekilliği için Gümüşhane Mebusu Hasan Fehmi Beyin «103», İzmit Mebusu Sırrı Beyin «90» rey kazandıkları Makamı riyasetten tebliğ buyuruldu. Müteakiben riyaseti saniye vekâletine intihab olunan Vehbi Efendi Hazretleri alkışlar arasında kürsii riyasete çıkarak bir nutuk irad ve vazifei riyaseti ifaya başladılar. Meni müskirat lâyihai kanuniyesinin takdimen müzakeresi hakkındaki talep reye konularak evrakı varidenin kıraatinden sonra müzakere kabul edilmiş ve Antep Mebusu Abdurrahman Lâmi Efendinin Evkaf hesabatını teftişe memur edildiğine dair Riyaseti celilenin tezkeresi kıraat ve müzakeresi bu hususa dair Kanunu Esasi Encümeni mazbatasiyle müzakere edilmek üzere tehir, Fuat Beye bilâmüddet mezuniyet verildiğine dair Riyaseti celilenin tezkeresi kıraat ve Heyeti vekile namına Maliye Vekili Beyefendinin talebleri üzerine üç ay mezuniyet ita ve Abdurrahman Lâmi Efendinin mezuniyet hakkındak tezkere kıraat ve müzakeresi tehir edilmiş, muhasebei hususiye müdüriyetlerinin lâğvine, idarei vilâyat kanununun tadiline, Büyük Millet Meclisi azalarının muhassasatına dair Kütahya Mebusu Cemil Beyle refikleri tarafından üç teklifi kanuni Layha Encümenine havale edilmiştir. Müteakiben âşarın teslise raptı hakkındaki kanunun ikinci müzakeresine geçilerek evvelce tayyedilen dördüncü maddenin kabulü hakkında Maliye Vekili Beyefendi tarafından vaki olan teklif ve bu baptaki müzakerattan sonra maddedeki temmuz kelimesi ağustosa tahvil edildikten sonra maddenin ipkası kabul edilmiş ve müteakiben mevaddı kanuniyenin müzakeresine geçilerek mevaddı kanuniye aynen kabul edilmiş ve heyeti umumiyesi tayin esami ile reye konularak on dakika teneffüs edilmek üzere celse tatil edilmiştir.

İkinci Celse

Riyaseti saniye vekili Vehbi Efendi Hazretlerinin tahtı riyasetlerinde ikinci celse saat yedi buçukta içtima etti. Âşarın teslisi hakkındaki kanunun bir müstenkif, «39» redde karşı «115» rey ile kabul edildiği Makamı riyasetten tebliğ olundu. İzmit havalisinde müfrezelerimizin muvaffakiyetine ve Kütahya mıntakasında düşmanın mecburu ricat olduğuna dair Erkânı Harbiyei Umumiye Riyaseti Celilesinin tezkeresi kıraat ve makamı riyasetten icabeden cevabın yazılması kabul edildi. Ankara Mevki Kumandanı ve Vali Vekil Beyin tezkeresi kıraat ve yarınki ruzname Makamı Riyasetten Heyeti Umumiyeye tebliğ olunduktan sonra çarşamba günü saat altıda içtima edilmek üzere zevali saat sekizde celseye nihayet verildi.

Tashihan kabul edilmiştir.

Reisi Sani Vekili — Kâtip
Vehbi — Feyyaz Ali

Kâtip
Muhittin Baha

REİS — Zaptı sabık hulâsasına bir şey diyecek var mı?

ALİ ŞÜKRÜ BEY (Trabzon) — Efendim yirmi imzalı takrir ile Meni Müskirat Kanunu müzakeresi, mevaddı saire müzakeresine takdim edilmişti. Halbuki o kararı yazmıyor. Doğrudan doğruya evrakı varideden sonra müzakeresine karar verildi, deniliyor ki o tashih olunsun.

REİS — Anlaşıldı.

ALİ ŞÜKRÜ BEY (Devamla) — Evrakı varideden sonra müzakeresine deniliyor. Zabıt hakkında bir şey söyleyeceğim. Zabıt kâtipleri tabiidir ki öteden beri zabıt ile meşgul değil, layıkiyle alışmadılar, görüyorum ki İstanbul'da tutulan usul burada tutulmuyor. Orada celse uzun sürdüğü zaman kâtipler derhal değiştirilirdi. Bunlar yoruluyorlar. Rüfekanın bir kısmı bendeniz gibi acele söylüyor. Yahut tertibe dikkat edilmiyor. Evvelce bundan şikâyet etmiştim. Sonra gördüm ki bir talimatname kaleme alınmış, mebuslara ifadelerini tashih hakkı verilmiştir. Bendenizce bu caiz değildir. İstanbul'da bunu zabıt müdürleriyle kâtipler karşılaştırırlar. Arada zapt ve rapt hataları varsa düzeltirlerdi. Zannederim ki mebus kendi ifadesini tashih edemez. Burada buna riayet etmiyorlar. Kendi ifadelerimi bile anlayamıyorum.

REİS — Bu itirazınız zabıt hulâsasına değildir.

ALİ ŞÜKRÜ BEY (Trabzon) — Zabıtların umumiyetine ait söz söylüyorum. İstanbul'daki usul mucibince, celse devam ettiği müddetçe zabıt kâtiplerini yorulurlarsa değiştirsinler. Bu tashihin önü alınsın. (O başka bir mesele sesleri)

REİS — Başka bir şey diyecek var mı? Zaptı sabık hulâsasını kabul edenler ellerini kaldırsın, kabul olundu.

ALİ ULVİ BEY (Burdur) — Reis Beyefendi, bir takririmiz var, mütalaa olundu mu?

REİS — Şimdi okuruz efendim.

BİR MEBUS — Kanunu Esasi Encümeninin yaptığı Lâyihai Kanuniyenin takdimi için yüz üç imzalı bir takrir var.

REİS — Tahtadaki şu kalabalığı kaldıralım. Ondan sonra efendim.

4. — MAZBATALAR

1. — Temettü Vergisinin tenzili hakkında Encümende mevcut arzuhallerin Maliye Vekâletine iadesine dair Kavanini Maliye Encümeni mazbatası.

Riyaseti Celileye

Temettü Vergisinin tenzili talebini müşir temyiz arzuhallerinin Ankara'da Maliye Vekâleti henüz teessüs eylediği sırada heyeti temyiziye teşekkül edememesinden naşi Büyük Millet Meclisi Maliye Encümenince bu vazifenin ifası düşünülerek elden gönderilen on beş takım evrak, eski Maliye Encümeninden bir hafta mukaddem Kavanini Maliye Encümenine devredilmişti. Maliye Vekâleti halen teşkilatı idariyesini icra eylediği cihetle temettü kararnamesi mucibince müdirandan teşkil kılınacak temyiz heyetinde işbu arzuhallerin tetkiki mümkün ve tarifatı kanuniyeye de muvafık olmadığından mezkûr on beş takım evrak Maliye Vekâletine iade kılınmak üzere Encümen kararıyle merbuten takdim kılınır.

9 Ağustos 1336
Kavanini Maliye
Encümeni Reisi
Gümüşhane
Hasan Fehmi

REİS — Efendim buna ait söz söyleyecek var mı? Maliye Vekâletine iadesini kabul edenler ellerini kaldırsın... Ekseriyetle kabul edildi.

2. — İzmit Mebusu Sırrı Beyin; birçok livaların müstakil hale ifrağ edilmesine mebni vilayat dairelerinde tensikat yapılmasına dair takriri ve Layiha Encümeni mazbatası.

Layiha Encümeni Mazbatası

İzmit Mebusu Sırrı Bey tarafından verilip Encümenimize havale buyurulan ve mülhakatsız kalan vilayetlerde tensikat icrasına dair olan 6 Temmuz 1336 tarihli takrir kıraat olundu, bu bapta Dahiliye Vekâleti Celilesince bir proje tanzim edilmekte bulunduğu Dahiliye Vekili namına Encümene gelmiş olan İdarei Umumiye Vilayet Müdürü Refet Bey tarafından beyan edilmiş olduğundan tecili için Makamı Riyasetten işbu takririn de Dahiliye Vekâletine tevdii lüzumuna karar verildi.

5 Ağustos 1336

REİS — Buna dair bir şey söyleyecek var mı? (Muvafık, muvafık sesleri) Dahiliye Vekâletine gönderilmesini kabul edenler ellerini kaldırsın... Ekseriyetle kabul olundu efendim.

3. — Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin, nahiye müdürlerinin ahali tarafından intihabına dair teklifi kanunisi ve Layiha Encümeni mazbatası. (2/35)

Layiha Encümeni Mazbatası

Nevahi müdür ve azalarının ahali mahalliye tarafından intihap ve tarafı Hükümetten tayin edilmesine ve vezaifine dair Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin Heyeti Umumiyeden muhavvel 16 Temmuz 1336 tarihli on dokuz maddelik layihai kanuniyesi Encümenimizce kıraat ve tetkik olundu. Layihai mezkûrenin kanuniyet halini iktisap ve mevkii tatbika vazı takdirinde menafii millet gözetilmiş ve halkın hukuku kendi yedine bahş ve tevdi edilmiş bulunacaktır. Binaenaleyh Hükümetçe derdesti tetkik bulunan nevahi teşkilatının hini müzakeresinde layihai mezkûre münderecatı da peyşi teemmüle alınmak üzere Encümenimizce nazarı dikkate şayan görülen işbu teklifin bir kere de Dahiliye Encümenine tevdii zımnında Heyeti Umumiyeye takdimi tezekkür kılındı.

15 Ağustos 1336

(Muvafık, muvafık sesleri) (Müstaceliyetle olsun sesleri)

REİS — Efendim Dahiliye Encümenine havalesini kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Kabul edildi efendim. Müsaade buyurun efendim muhavere etmeyelim.

4. — Antep Mebusu Abdürrahman Lâmi Efendinin; mebusandan bir Şûrayı evkaf teşkiline dair teklifi kanunisi ve Layiha Encümeni mazbatası. (2/42)

Layiha Encümeni Mazbatası

Mebusandan Şûrayı evkaf ve Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi teşkiline dair Ayintap Mebusu Abdürrahman Lâmi Beyin Heyeti Umumiyeden muhavvel teklifi kanunisi Encümenimizce kıraat ve tetkik olundu. Münderecatı itibariyle umuru vakfiyeye ait muamelatın hüsnü idare ve cereyanını temin ve tevcihi cihata müteallik hususatı da teshile matuf olan takriri mezkûr şayanı kayıt ve kabul görülmekle ifayı muktezası zımnında Heyeti Umumiyeye arzı tezekkür kılındı.

15 Ağustos 1336

REİS — Şeriye Encümenine havale edelim. Değil mi efendim?

RASİH EFENDİ (Antalya) — Hayır, hayır Kanunu Esasi Encümenine gitmek lazım.

BİR MEBUS BEY — O meseleler halledilecektir. Bir defa o kanunu esasi layihasındaki mebuslukla memurluk meselesi hallolunsun.

REİS — Şeriye Encümenine havalesini...

RASİH EFENDİ (Antalya) — Takrir bir kere okunsun. Ondan sonra havale edilsin. Mebuslukla memuriyet cemolunacak mı, olunmayacak mı? Bu halledilecektir.

REİS — Sözümü kesme, bunun hakkında söz istiyorsanız buyurun kürsüye.

RASİH EFENDİ (Antalya) — Efendim, Kanunu Esasi Encümeninin verdiği ve ruznamemizde dahil olan mazbatada musarrah bir madde vardır. (O değil sesleri) Takrirde mebusandan Şûrayı Evkaf ve Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi teşkilini teklif ediyor.

DR. SUAT BEY (Kastamonu) — Tehiri müzakere mi efendim?

RASİH EFENDİ (Devamla) — Onun için bendeniz diyorum ki, o mazbata müzakere edilinceye kadar bu da tehir edilsin. (Doğru sesleri)

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Encümen namına arz edeceğim efendim. Nizamname gayet sarihtir. Bu takriri veren Lâmi Efendi biraderimizdir. Onun takririni Encümende tetkik ettik. Umuru vakfa taallûku olmak münasebetiyle Şeriye ve Evkaf Encümenince nazarı itibare alınıp alınmamak üzere oraya gönderilmesini tensip ettik. Bu suretle nizamnamede de sarahat vardır. Bu suretle kabulünü teklif ediyorum.

REİS — Şeriye ve Evüaf Encümenine havalesini arzu edenler ellerini kaldırsın... Ekseriyetle kabul edildi efendim.

5. — Burdur Mebusu İsmail Suphi Beyin, İstanbul'dan çıkıp, Meclise gelmeyen azaların ademi kabulü hakkında teklifi kanunisi ve Layiha Encümeni mazbatası. (2/50)

Layiha Encümeni Mazbatası

Şimdiye kadar Büyük Millet Meclisine iltihak etmeyen İstanbul mebuslarından 7 Ağustos 1336 tarihinden itibaren geleceklerin Büyük Millet Meclisine kabul edilmemeleri hakkında Burdur Mebusu İsmail Suphi Beyin 30 Temmuz 1336 tarihli muhavvel takriri Encümenimizce bittetkik serdedilen mütalaa ve esbabı mucibe hakikaten varit ve nefselemre muvafık görülmekle takriri mezkûrla teklif edilen layihai kanuniye nazarı dikkate alınarak Heyeti Umumiyeye arzı tezakir kılındı.

15 Ağustos 1336

İSMAİL SUPHİ BEY (Burdur) — Efendim, bendeniz takrir sahibiyim, söz istiyorum.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Lütfen evvel emirde takrir okunsun.

REİS — Başka söz isteyen var mı efendim? (Takrir okunsun sesleri)

30 Temmuz 1336

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İstanbul işgal edileli dört buçuk ay ve Meclisi Mebusanın hükümeti feridiyece feshi beyannemesi okunalı üç buçuk ay olmuştur. Bu kadar uzun bir müddet, İstanbul'dan çıkıp hizmeti vataniyeye şitap ve Büyük Millet Meclisine iltihak etmeye belegan mabelağ kâfi ve hatta fazla olduğundan bugüne kadar İstanbul'dan çıkıp vazife başına gelmemiş olan Milletvekillerinin badema Büyük Millet Meclisine ademi kabul ve ademi iltihakları zımnında atideki maddei kanuniyenin müstacelen kabulünü teklif eylerim.

Madde 1. — Ağustos yedi tarihinden sonra gelecek İstanbul Meclisi Mebusları Büyük Millet Meclisine iltihak edemez.

Madde 2. — İşbu Kanunun icrasına Büyük Millet Meclisi Riyaseti memurdur.

Burdur Mebusu
İsmail Suphi Soysallı

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Karahisarı Şarki) — Esbabı mucibe muvafıktır diyorlar. Nedir esbabı mucibe? Anlayalım.

DR. SUAT BEY (Kastamonu) — Efendim bu takririn müeddasına nazaran İstanbul'da icrai vekâlet edip de Meclisi Âliye iltihak etmek üzere gelecek olanların badema kabul edilmemesi teklif ediliyor. Bu Bu anif bir muamele olur. Bendeniz zannediyorum ki, aynı şerait dahilinde millet tarafından intihap edilmiş olan mebus arkadaşların buraya gelmesi ve geldiği takdirde kabul edilmesi usul ittihaz edilmişti. Bundan sonra gelecek olanların Meclise takdim edilmemesi hakkında Heyeti Vekilece bir karar ittihaz edilirse biz o kararı o suretle kabul etmiş oluruz. Bu, daha nazikâne olur zannındayım. (Gürültüler)

İSMAİL SUPHİ BEY (Burdur) — Efendim Suat Beyefendi bendenizi «Anife» tabiriyle tavsif buyurdular. Bendenizi «Anif» tabirine sevkeden esbap gayet barizdir. Çünkü 16 Mart tarihinde sureti mulûmede İstanbul işgal edilmişti.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — İşgal edilmeden İngiliz pençesi altına geçti.

İSMAİL SUPHİ BEY (Devamla) — İstanbul 16 Mart tarihinde sureti anifede İngiliz pençesine geçti. O vakit milletin riyasetinde bulunanlara bir vazife düşüyordu. Çünkü bu işgal darbesi doğrudan doğruya İstanbul'da bulunan Heyeti Mebusana aitti. Bina-

enaleyh buradan vaki olan davet üzerine İstanbul mebuslarından arzu edenler geldiler, mazereti olanlar gelmediler. Aradan epeyce zaman geçti.

HACI TEVFİK EFENDİ (Kângırı) — Kaçabilenler geldi.

İSMAİL SUPHİ BEY (Devamla) — Müsaade buyurun. Kaçabilirlerdi. Nitekim bendeniz de geldim. Fazla tafsilata lüzum yok. İcabederse tafsilat verebilirim. Bir müddet sonra İstanbul Meclisi Mebusanı Damat Ferit Hükümeti tarafından feshedildi. Arzu edenler geldiler, mazereti olanlar kaldılar. Fakat aradan dört buçuk ay kadar bir zaman geçtikten sonra İstanbul'da rezalet gırtlağa kadar çıktığı zaman arzu edenler, mazereti olanlar gelemediler diyemeyiz. Çünkü bu kadar zaman zarfında ne hususi bir iş ve ne de âdi bir mazeret hiçbir şey kalmamıştır. Bir milletvekili için Büyük Millet Meclisine iştirak ve iltihak etmek üzere herşey bitmiştir. Ancak bazı zevat böyle aradan dört buçuk ay geçtikten sonra, bir zatın tabiri veçhile, güzel, güzel çantasını hazırlayıp, ipliğini, gömleğini, saç tarağını, tuvalet takımını, çantasına koyarak buraya kalkıp gelmesi doğru değildir. Fakat bir suval varit olabilir. İstanbul'da pek büyük ve pek çok kıymetli zevat vardır. Bunları ne yapalım? Bunlardan her suretle istifade edilir. Birçok memuriyetlerimiz var. Her zaman işbaşına adam arıyoruz. Binaenaleyh onlardan da o suretle istifade ederiz. Yahut Mecliste birçok münhalat var, gelirler oraya namzetliklerini vazederler, kazanırlar ve Meclisimize maaliftihar kabul ederiz. (Çok doğru ve muvafık sesleri)

SAĞDAN BİR MEBUS — Bu teklifi Kanunu Esasi Encümenine gitmiş mi efendim? Evvela Kanunu Esasi Encümenine gitmelidir.

İSMET BEY (Çorum) — Reis Beyefendi bu meseleye dair söz istiyorum. Bir meselei müstahare vardır. Bu meseleye aittir. Müsaade buyurunuz söyleyeyim. (Kürsüye gelerek)

Efendim, Meclisi Âli içtima ettiği zaman Reis Paşa tarafından bir teklif vukubulmuştu. O teklifte; bu Meclis her livadan salahiyeti fevkalâde ile intihap edilecek beşer zatla, İstanbul mebuslarından iltihak edecek zevattan teşekkül edecek demişti. (Hayır, hayır sesleri) Ve bu kabul edilmişti. (Gürültüler, kabul edilmedi sesleri) Müsaade buyurun efendim.

Birinci celsenin zaptında okuduğuma göre, bu Meclis livalardan salahiyeti fevkalâde ile intihap edilecek beşer aza ile, İstanbul mebusanından iltihak edecek mebusandan teşekkül edecek denilmiş ve kabul edilmişti. Binaenaleyh şimdi o esasa, bu Meclisin esas teşekkülüne mugayirdir, diye bir karar ittihaz edilemez zannederim. Yalnız meselei müstahare diye söz almıştım.

BİR MEBUS BEY — Esası söyledikten sonra...

İSMET BEY (Çorum) — Evet Hukuku Esasiye Encümeni tanzim ettiği mevaddı kanuniyede mebusanın müddeti içtimaının nısfından bir gün fazla geciktirir de gelmezse müstafi addedileceğini kaydetmiştir. (Gürültüler) Müsaade ediniz. (O meçhuldür sesleri) Müsaade buyurun neticeyi anlamadan...

HOCA REMZİ EFENDİ (Kayseri) — Siz yoktunuz o vakit. (Gürültüler)

İSMET BEY (Devamla) — Neticeyi anlamadan sözümü kesiyorsunuz. Bendeniz bir sureti hal, bir meselei müstahare arz ediyorum. Mevaddı kanuniye kabul edildiği zaman tabiatiyle gelmeyenler sükût edecek ve müstafi addedilecektir. Mevaddı esasiye ve mevaddı kanuniyede bu mesele nazarı dikkate alınmıştır. Buna müteferri bütün takrirler, mevaddı kanuniyenin müzakeresine tehir edilmiştir. Kabul edildiği surette müstafi addedilecektir. Kararı esasiye muhalif bir karar ittihaz etmeyelim.

MUSTAFA BEY (Karahisarı Şarki) — Bu fevkalâde bir kanunda, kanun Millet Meclisine mahsus değildir. (Kâfi, kâfi sesleri)

REİS — Efendim, mesele anlaşıldı. İstanbul'dan bundan sonra gelecek mebusları...

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Kastamonu) — Mesele anlaşılmadı.

REİS — İstanbul'dan bundan sonra gelecek mebusların kabul edilip edilmeyeceğine dair...

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Kabul edilip edilmeyeceğine dair değil, buna dair vaki olan teklifin Encümene gönderilmesi lazımgelip gelmeyeceğine dairdir. (Handeler) Efendim, müsaade buyurun.

REİS — Hacı Tevfik Efendi ne diyecektiniz?

HACI TEVFİK EFENDİ (Kângırı) — İsmet Beyin mütalaasını dermeyan edecektim. Doğrudur mütalaası.

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Kastamonu) — Efendim, bendeniz Suphi Beyefendi tarafından verilen takriri cereyan eden müzakere ile kabili telif göremiyorum. 7 Ağustos tarihinden sonra geleceklerin kabul edilmemesine dair teklif vaki oluyor. Halbuki 7 Ağustostan sonra gelmiş arkadaşlarımızdan Encümenimize kabul ettiğimiz arkadaşlarımız var. (Karar tarihinden evvel sesleri) Sonra, karar tarihinden de-

miyor. 7 Ağustos tarihinden diyor. Daha evvel kabul ettiğimiz bir esas vardı. Bu esası değiştirmek için ortada bir hal yoktur. Bundan evvel ittihaz edilen kararda, yahut Paşa Hazretleri tarafından vukubulup kabul olunan teklifte, İstanbul'dan gelecek mebuslardan. (Gürültüler) Rica ederim söyleyeyim. Sonra siz burada sözünüzü söylersiniz. Pek karıştırıyorsunuz. İstanbul'dan gelecek mebus arkadaşlarımızdan Büyük Millet Meclisine girmesini Heyeti Vekilenin muvafık gördüğü zevatın kabul ve teklif edilmesi Heyeti Vekileye bırakılmış bir salahiyettir. Bu salahiyet bugün... (Gürültüler)

HOCA REMZİ EFENDİ (Kayseri) — Hasbennezake söylüyorsunuz, kaçamaklı oluyor. Heyeti Umumiyenindir salahiyet.

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Kastamonu) — Sonra siz de söyleyin canım, sözümü kesmeyiniz, Allahü Ekber.

HOCA REMZİ EFENDİ (Kayseri) — Bendeniz ortada Heyeti Vekileye verilen...

HAMDİ NAMIK BEY (İzmit) — Rica ederim, nizamnameyi tatbik ediniz Reis Beyefendi.

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Kastamonu) — Bendeniz Heyeti Vekileye verilen salahiyeti değiştirmeyi muvafık görmüyorum. İstanbul'da kalan arkadaşlarımızdan bir kısmı, olabilir ki düveli muhtelife tarafından tanındığı için hiçbir tarafa çıkamayacak bir yere kapanmış kalmıştır. İşte bundan dolayı İstanbul'da uzun zaman kalmış olan arkadaşlarımızın, İsmail Suphi Beyin söylediği veçhile, memuriyette istihdamına muvafakat edilen bu arkadaşlarımızın içimize alınmasındaki mahzuru anlamıyorum. Madem ki memur olarak istihdam edeceğimiz kıymetli arkadaşlarımız vardır, şu halde bunları içimizde bulundurarak kendilerinden istifade etmek mecburiyetindeyiz. Binaenaleyh ortada hiçbir sebep yoktur. Teklifin reddini talep ederim.

HAKKI HAMİ BEY (Sinop) — Eğer bu takrir İsmail Suphi Bey gibi düşman istilasından kaçmış olan bir arkadaşımız tarafından verilmeyip te düşman istilası ne demektir, oradan firar etmek için ne gibi vessaile tevessül etmek mecburiyeti vardır, bunun için insan ne gibi evsafı - evsaf deyince, tabii şahsa taarruz değil, cesaret itibariyle her adam hılkaten bir değildir - ne gibi evsafı haiz olmaları lazımdır? Bunları düşünmüş olsaydılar buna karar vermezdiler. İstanbul'da mevcut bulunan 130 mebus, şimdiye kadar gelmiş olsalardı kabul etmeyecek miydik? Tabii kabul edecektik. Acaba bugüne kadar gelmeyenlerin mazeretleri, bizce belli olmadığı halde bunları kabul etmeyelim demeye ve böyle bir takrir vermek suretiyle bunların hukukunu refe bizi sevkeden saik nedir?

Bendeniz bunu anlayamadım. Zaten biz evvelce Heyeti Vekileye bir vazife tevdi ettik ve bu bapta bir kanun yapılacaktı birçok müzakerattan sonra böyle bir kanun vazetmek muvafık olmadığını ve bu vazifenin malûm olduğu üzere Heyeti Vekile tarafından icra edilmesi, Heyeti Âliyenizce kabul edilmişti ve Heyeti Vekilede bugüne kadar vazifesini ifa etmekte bulunuyor. Binaenaleyh dört gün evvelki kararı nakzeder bugün ikinci bir kanun çıkarılmasına bizi sevkeden saik, gayri muayyen ve hatta gayri makul olduğu için, bu takririn yahut bu layihai kanuniyenin reddini teklif ediyorum.

ADLİYE VEKİLİ CELÂLETTİN ARİF BEY (Erzurum) — Efendim, Meclisi Âlinizin bu husustaki müteaddit kararlarını arkadaşlarımız arz ve izah eylediler. Onun için zannederim ki Meclisi Âliniz daimi surette ittihaz buyurdukları kararda musır olur ve bundan dolayıdır ki İsmet Beyefendinin teklifi gayet makuldür. Bundan evvel yapılacak bir şey vardır ki Nizamnamei Dahili Esasidir. Bu, evvela Layiha Encümeninden gelmiş olan bir layihadır zannediyorum ve o layihanın ait olduğu encümene gönderilmesi lazımdır. Evvela Kanunu Esasi Encümenine gider ve Kanunu Esasi Encümeni meseleyi tetkik ettikten sonra mazbatasiyle buraya gelir ve zannederim ki en doğrusu bu olur. (Reye, reye sesleri)

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetine dair bir takrir var. (Kâfi sadaları) Müzakereyi kâfi görenler ellerini kaldırsın... Kabul edildi efendim.

Kanunu Esasi Encümenine gitmesini arzu edenler ellerini kaldırsın... Kabul edildi efendim.

6. — Çorum Mebusu Haşim Beyin, İstanbul'dan gelenler hakkında ittihazı lazım gelen tedabire dair teklifi kanunisi ve Layiha Encümeni mazbatası. (2/36)

Layiha Encümeni Mazbatası

Dersaadetten firaren ve süveri saire ile gelenler hakkında ittihazı icabeden muameleyi mutazammın Çorum Mebusu Haşim Beyin Heyeti Umumiyeden muhavvel takriri bittetkik mahiyeti itibariyle nazarı dikkate alınmaya şayan olmakla Heyeti Umumiyeye arzı tezekkür kılındı.

15 Ağustos 1336

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Kastamonu) — Takrir sahibi izah etsin.

HAŞİM BEY (Çorum) — Takrirde izahat var, okunsun efendim. (Kürsüye, kürsüye sesleri)

HAŞİM BEY (Kürsüye gelerek) — Efendim, bendeniz diyorum ki; müntehap simalarla birçok zevat İstanbul'dan geliyor. (Gürültüler, ayak patırtıları) yapmayın vallahil azim asabıma dokunuyor, nedir bu? Affınıza mağruren arz ediyorum. Bu benim asabıma dokunuyor. Olur ki bir münasebetsizlik ederim. Sonra dilgir olursunuz. Benim haysiyetim sizin haysiyetiniz demektir. Herkes üç bomba alıyor, getiriyor. Kimi üç dürbin, bir tabanca alıyor. Üsküdar'dan, Alemdağ'ından, bilmem nereden şunu aldım, bunu aldım. Şunu kaçırdım, bunu getirdim diyor ve güya Kuvayi Milliye taraftarı imiş gibi bir vaziyet alarak buraya geliyor. Meclise müracaat ediyor. Hem Hükümeti iğfal ederek memuriyet peşinde dolaşıyor. (Alkışlar) bendeniz diyorum ki maruzatım şu merkezdedir : Madem'ki bunlar geliyor. Kimi memurini mülkiyeden imiş, kimi memurini askeriyeden imiş, rütbesi ne olursa olsun (handeler) rica ederim. Bırakın canım. Şimdi bunlar memuriyet için müracaat ediyor. Acaba evvelce bulunduğu memuriyetlerde cünha ile, cinayetle mahkûm mu, suiistimal yapmış mı? Ne suretle tebriyei zimmet edeceğine dair vesika ibraz edememiş. Bunu hemen ceffelkalem vükelayi kiram hazaratı daime müdürüne havale ederek bir işe baksın diyorlar. Efendim bir yazısına bir çizisine, bir de bıyıklarının bükülü, fesinin kalıplı olmasına bakıyorlar. Bilmem ne? (Alkışlar, handeler) Haydi bakalım, seni falan memuriyete tayin ettik diyorlar. Vallahi işte böyle memuriyet veriyorlar. Ben diyorum ki; şu heyet içinden muhtelit bir komisyon teşekkül etsin, dokuz zattan mürekkep, bunların tahkik hüviyeti için o heyet tamamiyle tetebbuat ve tetkikatta bulunsun. Onların vereceği cevazı istihdam kararı mucibince memuriyete tayin olunsun. Binaenaleyh takririm okunsun. (Bravo sadaları) Belki de yanlış söylerim. Takrirde daha ziyade izahat vardır.

ADLİYE VEKİLİ CELÂLETTİN ARİF BEY (Erzurum) — Haşim Beyefendiden bir ricam vardır. Böyle bir memuriyete tayin edilmiş olan bıyıkları bükülü zevatın isimlerini saysınlar da anlayalım efendim.

HAŞİM BEY (Çorum) — İsim tadadına hacet yoktur. Herkesin vicdanını şahit tutarım. Hepinizin zahirdeki olan gözlerinizi şahit tutuyorum.

ADLİYE VEKİLİ CELÂLETTİN ARİF BEY (Erzurum) — O halde Heyeti İcraiyeye atfı kusur etmeyin...

HAŞİM BEY (Çorum) — Hayır efendim, bilâtahkik, rasgeleni memuriyete tayin ettiklerinden dolayı bu olamaz. Muahaza ediyorum.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Heyeti Vekile cümlemizin vekilidir. Kâfi efendim.

REİS — Takrir okunuyor, rica ederim dinleyelim.

(Takriri kâtip okur) :

Makamı Riyasetpenahiye

Bugünlerde gûya İstanbul'dan firaren geliyorlar imiş gibi birçok kimseler Ankara'da görülüyor ve birçokları da memuriyet talebinde bulunuyor. Evvela firar suretiyle gelenler cünha ve cinayetle mahkûm mudur, değil midir ve şimdiye değin ne gibi memuriyetlerde bulunmuştur ve tercümeihali neden ibarettir, yedinde mezabıt ve vesaiki mutebere var mıdır? Saniyen açıktan açığa tayin gibi bir mesuliyeti Heyeti Vekile deruhte edebilecek midir? Salisen alelekser buraya gelenler kısmen açıkta iken bedavadan Ankara hazinesindeki paraya ve Anadolunun saf muhitine göz dikerek geliyorlar. Polis memurları tarafından tarassudatı hafiye icra olunuyor mu? Yahut memuriyet talebi vesilesiyle düşmanlarımıza casusluk yapmayacaklarına ne suretle kanaat hâsıl oluyor? Bu bapta ve şu zamanda zirde münderiç mevaddı kanuniyenin kabulüyle işbu takririn dahi Nizamnamei Dahilinin 23 ncü maddesinin son fıkrasına tevfikan ruznamei müzakereye vazını teklif eylerim olbapta.

18 Ağustos 1336

Çorum

Haşim

HAŞİM BEY (Çorum) — Maddeler de okunsun rica ederim. Reis Beyefendi emir buyurunuz maddeler de okunsun.

REİS — Kabul olunacaksa maddeler öyle okunsun. (Gürültüler)

HAŞİM BEY (Çorum) — Esbabı mucibe okunuyor da maddeler niçin okunmuyor?

(Maddeler okundu) :

Madde 1. — Taşradan firaren veya suveri saire ile Ankara'ya gelip de memuriyet talebinde bulunan ve gerek mukaddema tayin kılınmış olan mülki ve askeri bilcümle memurinin tahkiki hüviyetleri için Heyeti Umumiyeden müntehap beş zattan mürekkep teşekkül edecek olan muhtelit komisyon tarafından cevazı istihdamı karargir olmadıkça hiçbir kimse memuriyete tayin ve istihdam olunamaz. (Bravo sesleri)

Madde 2. — Firaren Ankara'ya gelip de tahkiki hüviyet heyetince cevazı istihdamına karar verilen ve

bir memuriyete tayin olunanlara yalnız Ankara merkezinden mahalli memuriyetine değin azimet harcırahı ve masarifi zaruriyesi verilip Ankara'ya firar suretiyle muvasalatları için bir gûna harcırah ve saire ita olunmaz. (Handeler)

Madde 3. — Heyeti Vekilece görülen lüzumu siyasi üzerine taşradan ba işarı resmi celp ve bir memuriyete tayin olunmuş olanlara dahi muaddel harcırah kararnamesi ahkâmı tatbik olunur.

Madde 4. — Bu Kanun (1 Temmuz 1336 ncı gününden) veya teklifi kanuni tarihinden itibaren meri olur.

Madde 5. — Bu Kanunun icrayı ahkâmına Büyük Millet Meclisinin Umuru Maliye Vekili mezundur.

Madde 6. — Bu Kanuna (Tahkiki Hüviyet Kanunu) namı verilmiştir.

REİS — Efendim, bu takriri kabul edip ruznameye ithalini arzu edenler ellerini kaldırsın... Kabul olunmadı efendim.

HAŞİM BEY (Çorum) — Heyeti Vekilenin hesabına gelmez.

3. — MUHTELİF EVRAK

1. — Antep ahalisinin, düşman bombardımanına ve teslim teklifine rağmen müdafaada sebat etmeye karar verdiğine dair Antep Mutasarrıflığından mevrut telgrafın takdim olunduğu hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

18 Ağustos 1336

Antep Mutasarrıfı Sabri Beyden mevrut 14 Ağustos sene 1336 tarihli rapor sureti husulü malumat zımnında takdim kılındı.

Heyeti merkeziyede bulunan birkaç azanın kuvvei maneviyeyi tezyide saileri zikre pek şayandır. Düşman bu sabah üçüncü bir ihtarname daha yolladı. Bunda ilk ihtarname mucibince öğleye kadar arzı teslimiyet edilmediği takdirde öğleden sonra bombardımana devam edileceği bildirilmiştir. Memurin, eşraf ve ulema ve heyeti merkeziye azaları ve her mahalleden müntehap ikişer zattan mürekkep içtimai umumi aktedildi. Ölünceye kadar (Alkışlar) Şehri müdafaada sebat edileceği teyit ve tahrir edildi. Şu sırada kısa kısa ve pek canlı söylenen sözler azmin derecesini göstermekte ve yek avaz olarak (Yaşasın sebat ve millet) sadaları ayyuka çıkmakta idi. Tahammül, sebat ve müdafaa için yine tekrar ahit ve misak edildi. Müteakiben kıraat olunan duayi beliğ üzerine içtimaa nihayet verildi. Her fert vazifesine koştu. (Yaşasın Antep sesleri)

CEVDET BEY (Kütahya) — Efendim, teşekkürname yazılsın.

FEYZİ EFENDİ (Malatya) — Cevap ve teşekkürname yazılsın.

DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Antebin fedakâr evlatlarına Meclisten selam ve takdir yazılsın.

REİS — Peki efendim, Divanı Riyasetten yazılsın.

4. — MAZBATALAR (Devam)

7. — Aydın Mebusu Cami Beyin, İdarei Umumiyei Vilayat Kanununun tadiline dair teklifi kanunisi ve Layiha Encümeni mazbatası. (2/53)

Layiha Encümeni Mazbatası

Mecalisi teşriiyei sabıkaca da henüz tetkik ve kanuniyeti tasdik edilmemiş olan İdarei Umumiyei Vilayat Kanunu muvakkatinin bazı mevaddının tadil, tashih ve tayyı lüzumuna dair Aydın Mebusu Cami Beyin Heyeti Umumiyeden muhavvel 12 Ağustos 1336 tarihli takriri ve merbut esbabı mucibe layihasiyle altmış bir maddelik teklifi kanunisi Encümenimizce mütalaa ve tetkik edildi. Şekli kanuni iktisap ve tatbik halinde İdarei Umumiyei Vilayatın layıkiyle tedvir ve ihtiyacatı memleket ve milletin şu suretle de temin edilmiş olacağına kanaatbahş olan layihai mezkûre münderecatı Encümenimizce de nazarı dikkate şayan görülmekle taalluku hasebiyle Dahiliye Encümenine tevdii zımnında Heyeti Umumiyeye takdimi tezekkür kılındı.

10 Ağustos 1336

Layiha Encümeni Reisi
Müfit

Mazbata Muharriri
Süleyman Sırrı

Kâtip

REİS — Dahiliye Encümenine havalesini arzu edenler ellerini kaldırsın... Kabul edildi efendim.

8. — Samsun Mebusu Nafiz Beyle rüfekasının Samsun'daki Divanı Harbin ilgasına dair takriri ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası.

Müdafaai Milliye Encümeni Mazbatası

31 Temmuz sene 1336 tarihli Encümenimize muhavvel Canik mebusları Ahmet Nafiz Bey ve rüfekasının, Samsun merkezindeki tehcir Divanı Harbi Örfisinin lağvi hakkındaki takrirleri encümenimizce mütalaa edildi.

Vaktiyle bir maksadı siyasi takip edilerek dört mahalde teşkil edilmiş bu gibi Divanı harplerden üçünün devamlarına lüzumu kanuni olmadığı görülerek ilga edilmiş ve elyevm yalnız Samsun merkezinde tehcir meiailini rüyet etmek üzere bir Divanı Harbi Örfî ifayi vazife etmekte bulunmuştur.

Divanı Harbi örfiler temini asayiş için icabında müracaat edilecek vesaitten olduğu ve elyevm Samsun merkezinde muhili asayiş vakayi görülemediği cihetle bu gibi Divanı Harbi Örfinin vücudüne bir lüzum ve ihtiyaç kalmamış olduğundan lağvi hususunda vukubulan teklif ve talebin muvafık oldudu maruzdur.

2 - 8 - 1336

KÂZIM HÜSNÜ BEY (Konya) — Böyle şeyler Hükümet huzuriyle müzakere edilir.

İKTİSAT VEKİLİ MAHMUT CELÂL BEY (Saruhan) — Samsun'da müteşekkil Divanı Harp, tehcir divanı harbi olduğu için lağvi tahtı karara alınmıştır. Hükûmet de bunu kabul ediyor.

REİS — Mazbata münderecatını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın Ekseriyetle kabul olundu efendim.

9. — Saruhan Mebusu Mustafa Necati Beyin, Matbuat müdürü umumisinin Meclisten intihabına dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/32)

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Matbuat ve İstihbarat Kanununun birinci maddesinin tadilini mutazammın Saruhan Mebusu Necati Beyin Heyeti Umumiyeden muhavvel lâyihai kanuniyesi encümenimizce mütalaa ve icabı müzakere olundu. İşbu teklifin Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesinin teşekkülüne dair olan Kanununun birinci maddesinde tespit edilmiş mesuliyet esasına mugayireti ve Meclisten müntehap müdürün İcra Vekilleri Heyeti meyanına kabul olunması lâzım gelip bu da Heyeti müşarünileyhaya ait kabul olunan maddei kanuniye ile kabili telif olamaması hesabiyle üç reyi ekalliyete karşı ekseriyetle reddine karar verilerek Heyeti Umumiyeye arzı tezekkür kılındı.

Lâyiha Encümeni Reisi
Müfit

M. M.
Süleyman Sırrı

Kâtip
Ali Vefa

MUSTAFA NECATİ BEY (Saruhan) — Efendim Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi son derece mühim ve mesuliyetli bir iştir. Malûmuâliniz yazacağı ufak bir havadisle memleket dahilinde istediği gibi bir cereyan tevlit eder. Bu itibarla kendisine bir tahsisat verilmiştir. Tahsisatın sureti sarfı hakkında mesuldür. Onun için Meclisten müntehap ve Meclise karşı mesul bir müdürün idaresine verilmesi daha muvafık olur kanaatindeyim. Zaten Reis Paşa Hazretleri, hem Mecliste hem kuvvei icraiyedeki vazifeden dolayı, deruhte ettiği işin büyüklüğü itibariyle, bir çok mesuliyetler deruhte etmişlerdir. Onun için Meclisten müntehap olmayan bir ele tevdi etmek doğru olamaz. Binaenaleyh Meclisten müntehap bir müdüre verilmesini teklif ederim.

FERİT BEY (Çorum) — Efendim müsaade buyurunuz. Bu meselenin Kanunu Esasi Encümeninin ruznamemize dahil olan teklifi ile alâkası vardır. Orada hangi memuriyetlerin mebuslukla içtima edebileceği mevzuubahs olduğu sırada bunu da nazarı dikkate alırız (O başka mesele sesleri).

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Efendim meseleyi encümen namına arz edeyim. Bu takriri veren arkadaşımız, istihbarat için tayin edilmesi lâzım gelen zatın Heyeti muhterememiz tarafından bilintihap tayin olunmasını teklif ediyor. Halbuki biz bundan evvel bu istihbaratın teşkili hakkında teklif olunan lâyihai kanuniyeyi müzakere ederken, onların kadrolarını maddelerini müzakere ettiğimiz zamanda, böyle bir müdüriyete maaş koyduk ve bu idarenin mesuliyetini reisievvelin kendisine verdik. Eğer şimdi rüfekayi muhtereme meyanından bir zatin bilintihap müdürü umumî olarak gönderilmesi icabederse bilâhare bu zata ademi itimat beyan ederek kendisinin Meclise karşı mesul olması lâzım. Halbuki evvelki verdiğimiz maddei kanuniyede, mesuliyet Riyaseti ulâya verilmiş ve bizim İcra Vekillerinin adedi de tayin edilmişti. Şimdi İcra Vekillerinin adedi muayyen iken oraya bir adet daha ilâve etmek, eski kanunu tadil etmekle olabilir. Binaenaleyh buna lüzum olmadığını ve bundan bir ay evvel yapmış olduğumuz kanun ile teşkil etmiş olduğumuz kadroyu tekrar boz-

maya lüzum bulunmadığını encümen nazarı itibare alarak bu teklifin reddini kabul etmiştir ve böyle arz ediyorum.

SIRRI BEY (İzmiet) — Hatırı âlinizde olacak, İstihbaratı umumiye müdürüriyetine dair kabul ettiğimiz kanun gece müzakere edilmişti ve gayet müstacelen icabı ifa olunmuştu. O akşam bendeniz İstihbaratı müdüriyeti umumiyesinin Riyaseti ulâya merbutiyetinin gayri tabiî bir şey olacağını söylemiştim. Fakat maateessüf o akşam mesele müstaceliyetle müzakere edildiği için maksadımı lüzumu derecesinde ifhama muvaffak olamamıştım. Heyetimiz arasında bir arkadaşımızın aynı mahzuru serdederek hakikata rücu etmiş bulunmasından dolayı tatmini vicdan ediyorum ve o zata müteşekkir kalıyorum. Bu mesele böyle... Yalnız İstihbarat müdüriyeti umumiyesinin Heyeti Celilelerince müntehap ve mesul bir zata tevcih olunması hakkında Heyeti Vekilenin bir kararı vardı ki bendeniz Posta müdüriyetini ifa ettiğim zaman ona resmen muttali olmuştum. Arzu ederdim ki, Heyeti Vekileden burada hazır bulunan zevat Heyeti Celilelerine izahat versinler ve Meclisi tenvir etsinler. Kendileri sükût ettikleri için, aflerine mağruren, bendeniz cereyan eden ahvali izah edeceğim. Heyeti Vekile Kararıyle bendenize havale olunan tezkerede, Posta ve telgraf müdüriyeti umumiyesiyle İstihbarat ve matbuat müdüriyeti umumiyesinin tevhidi ve o makamın bir vekili mesul tarafından idare olunur bir hale ifrağı ve Meclis tarafından diğer vekiller gibi bir zatın intihabı bir kanun tanzimi tahtı karara alındığını Dahiliye Vekili bildiriyordu.

Fakat bendeniz dedim ki : Bunu ihata demedim, kudreti tefekküriyem buna manidir. Bunu yapamıyacağım, binaenaleyh bu sureti tevhidin, aralarındaki münasebetin, daha muktedir olan bir zat tarafından düşünülmesi daha muvafık olur. Böyle bir istirhamda bulundum. İstirhamım kabul olundu ve meselenin tekrar müzakere olunduğunu işittim. Müzakerenin şekli ahirinin, Posta ve telgraf müdüriyeti umumiyesinin ayrı ve İstihbarat ve matbuat müdüriyeti umumiyesinin de ayrı bir vekili mesul ile, yani Meclisi Âlinizden ayrı, ayrı intihap edilmiş zevat tarafından idare olunması suretinde tahtı karara alınmış olunduğunu işittim. Bunun hakikat olup olmadığını bilmiyorum. Lûtfen kendileri buradadırlar. İzah buyursunlar.

MALİYE VEKİLİ FERİT BEY (İstanbul) — Efendim; Dahiliye Vekili refiki muhteremim burada değildir. Bu meselede kendisi salâhiyettardır. Mamafih kendisi burada olmadığı için bendeniz malûmatımı arz edeyim. Heyeti Vekilede Posta idaresinin bir vekile tevdiine lüzum bulunduğu müzakere edildi. Ne askerî muhaberatı, ne malî muhaberatı, hatta ne idarî muhaberatı lâzım olduğu derecede süratle idare edemeyen postaların, ihtiyacatı idariye ve maliyesi düşünülmek ve bu gün Devletin Hazinesine bir yük olan bu idareyi bu vaziyetten kurtararak muntazam bir hale ifrağ etmek için bunun bir vekili mesule tevdi edilmesi muvafık olacağı düşünüldü, tezekkür edildi. İstihbarat müdüriyeti umumiyes vazfesinin de aynı vekâlet tarafından yapılıp yapılmıyacağı meselesi de o sırada tezekkür edilmişti. Evvelâ Sırrı Beyin buyurdukları gibi, bunun her ikisinin bir zat tarafından yapılabileceği de düşünülmüş ise de muahharen ikinci bir müzakerede, Posta müdüriyetinin diğerinden ayrı bir şey olduğu ve binaenaleyh posta ve telgraf umuru için Heyeti âliyenizden bir vekil talep etmekle beraber İstihbarat müdüriyeti umumiyesinin kemafissabık şimdilik Müdüriyeti umumiye suretinde kalmasına karar verildi. Heyeti Vekilede cereyan eden müzakerat bundan ibarettir.

SOYSALLIOĞLU İSMAİL SUPHİ BEY (Burdur) — Efendim mesele İstihbarat müdüriyeti umumiyesinin bir vekil tarafından idaresi ve vekilin Heyeti Vekileye ithali meselesi değildir. O ayrıca düşünülecek bir şeydir. Hakikaten propaganda umuru çok mühim bir şeydir. Bir vekil tarafından idare edilmeye şayan derecede mühimdir. Ancak Necati Beyin takriri; bizim aramızdan bir Matbuat müdüriyeti intihabına dairdir ve bendenizce gayet makuldür. Her ne kadar bazı arkadaşlarım, derdesti tezekkür olan Kanunu Esasî mazbatasında zikredilen, mebuslukla memurluğun içtimaı istisnalarında bunun dahil olmadığını söyledilerse de bendenizce bu mesele, o mazbatada zikredilen valilik ve kumandanlık derecesinde mühimdir, belki daha mühimdir. O gibi şeylerde mebuslukla memuriyetin içtimaı esas kabul edileceği zannolunduğuna nazaran bu meselenin de behemahal kabul edileceği zannındayım. Müdiri umumi aramızdan tayin edilirse elbette daha iyi olur. Mesuliyet meselesine gelince; Müfit Efendi ona işaret ettiler. Bence nasıl kumandanlık, valilik meselesinde bir mebusun mesuliyeti nazarı itibare alınacaksa bunda da aynı esas takip edilebilir.

MUSTAFA VASFİ BEY (Tokat) — Tecrübe ettik, mebus olduğu için mesul edemiyoruz.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Gerek sahibi takririn ve gerek İsmail Suphi Beyin fikrine iştirak ediyorum. Mesele hakikaten mühimdir. Diyebilirim

ki, bir memleketin sevkü idare noktai nazarından Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi ne ise, hissiyatın sevkü idaresi noktai nazarından da istihbarat müdüriyeti umumiyesi odur. Fakat gerek memur olsun, gerek olmasın, herhalde şu bizi işgal eden meseleyi ancak Hukuku Esasiye Encümeni halledebilir. Binaenaleyh bendeniz bunun Hukuku Esasiye Encümenine havalesini teklif ediyorum. (Müzakere kâfi sadaları).

DR. SUAT BEY (Kastamonu) — Efendim, matbuat meselesi filhakika arkadaşların izah ettiği gibi, hayatı siyasiye ve içtimaiyemizi teşkil eden en mühim bir meseledir. Buna lâyık olduğu kadar ehemmiyet verilmediği için, Sırrı Beyin buyurduğu gibi, ramazanda müstacelen müzakere edildi ve bir müdüriyeti umumiye tarzında karargir oldu. Şimdi bu şeklin tebdili için ortada bir zaruret yoktur zannederim. Eğer bir mercie raptetmek lâzım gelirse, Makamı Riyasete vaki olan intibatı baki kalabilir. Bunu tebdil etmek için bir sebep görmüyorum. Bunu bir vekâlet şekline getirmek ve sonra yeniden teşkilâtlar ve ilâveler yapmak doğru olmasa gerektir. Alâ hallihi ipkası taraftarıyım.

REİS — Müzakerenin kifayetine dair takrirler var. (Okundu) :

Makamı Riyaseti Celileye

Müzakerenin kifayetiyle mazbatai mezkûrenin Kanunu Esasi Encümenine havalesini teklif ederim.

18 - VIII - 1336
Erzincan
Mehmet Emin

REİS — Müzakerenin kifayetini muvafık görenler ellerini kaldırsın, kâfi görüldü. Bunun kanunu esasî encümenine havalesine dair bir teklif vardır. Encümene havalesini kabul edenler ellerini kaldırsın, kabul olunmadı efendim. Lâyiha encümeni mazbatasını kabul edenler, yani teklifin reddini kabul edenler ellerini kaldırsın. Ekseriyetle kabul olundu.

10. — Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin; Damat Ferit Hükümeti zamanında İstanbul Divanı harbi örfisince verilen hükümlerin keenlemyekün addi hakkında teklifi kanunisi ve Lâyiha encümeni mazbatası. (2/29)

REİS — Efendim, Damat Ferit Hükümetinin Divanı harpleri hakkında Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin takririne dair Lâyiha encümeninin mazbatası var :

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Damat Ferit Hükümetinin teşkil ettiği Divanı harplerden cezaya müteallik sadır olan hükümlerin keenlemyekün addedilmesi hakkında Elâziz Mebusu Hüseyin Beyin Heyeti umumiyeden muhavvel 15 Temmuz 1336 tarihli teklifi kanunisi encümenimizde tetkik edildi. Dersaadette bulunan eşhas haklarında sadır olarak keenlemyekün addi lâzımgelen hüküm ve mukarreratın ademi tatbik ve infazına nasıl ki buraca imkânı maddî olmadığı gibi taşrada bulunan bu kabil mahkûmin haklarındaki hükmün de bittabi kıymet ve mahalli tatbik bulamayacağı derkârdır. Binaenaleyh girişilen şu mücahedede hak ve hakikatin İnşallah muvaffakiyetle tecelli ettiği takdirde Hükümeti mezkûrenin değil cezaları, gayri muhik ve muvafık ittihaz edilmiş bilcümle muamelâtı da bittabi hükümsüz kalacağına dair bir kanun kabul edildiği cihetle şimdilik şayanı dikkat olmayan mezkûr teklifin reddine Karahisarışarkî Mebusu Vasfi Efendinin bir reyi muhalefetine karşı ekseriyetle karar verildi.

15 Ağustos 1336
Lâyiha En. Reisi M. M.
Müfit Süleyman Sırrı
Kâtip
Ali Vefa

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Kastamonu) — Asılanlar ne olacak? İzahat versinler.

REİS — Buna dair söz isteyen var mı?

NAFİZ BEY (Canik) — Efendim, İstanbul'da bir Hükümetin mevcut olmadığı Meclisi Âlice kabul edilmişti. Şimdiye kadar cereyan eden müzakerat bu esasa müptenidir. Binaenaleyh İstanbul'da Hükümet taslağı bulunan Damat Ferid'in teşkil ettiği bir Divanı harbin verdiği hüküm de tabiatiyle keenlemyekündür. Bunu Meclisi Âlide mevzuubahis etmeye mahal yoktur. Meclisi Âli gayesine vasıl olduktan ve memleketi kurtardıktan sonra böyle şeyler mevzuubahis olabilir. Eğer Meclis gayesine vasıl olmazsa o zaman memleket maazallah bitmiştir. Binaenaleyh reddini talebediyorum. (Müzakere kâfi sadaları).

REİS — Efendim, Lâyiha encümeni mazbatasını kabul edenler ellerini kaldırsın, ekseriyetle kabul edildi efendim.

11. — Bayazıt Mebusu Süleyman Sudi Beyle refikinin, harcırahların tenkisi hakkındaki teklifi kanunisi ve Lâyiha encümeni mazbatası. (2/38)

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Memurini mülkiye ve askeriyeye verilen harcırah ve yevmiyeler hakkında Bayazıt Mebusu Süleyman Sudi ve Şevket Beyler tarafından verilip Heye-

ti umumiyeden tevdi ve havale olunan 21 Temmuz 1336 tarihli Lâlihai kanuniye encümenimizde bittetkik harcırah meselesi Maliye Vekâletinin olbaptaki teklifi üzerine Heyeti umumiyece derdesti hal bulunmuş olmakla işbu teklifin nazarı dikkate alınmasına mahal kalmadığı cihetle Heyeti umumiyeye arzı tezekkür kılındı.

15 Ağustos 1336

Lâyiha En. Reisi — M. M.

Müfit — Süleyman Sırrı

Kâtip

Ali Vefa

REİS — Lâyiha encümeni mazbatasını kabul edenler ellerini kaldırsın. Ekseriyetle kabul olundu efendim.

12. — Menteşe Mebusu Dr. Tevfik Rüştü Beyle refikinin, İrşat encümeni beyannamelerinin neşrine ve adul heyeti teşkiline dair teklifi kanunisi ve Lâyiha encümeni mazbatası. (2/30)

REİS — Efendim, telkin ve tethiş kanunu yapılması hakkındaki takrire dair Lâyiha encümeni mazbatası var :

Lâyiha Encümeni Mazbatası

İrşat encümeni tarafından tedvin ve tertip edilip Heyeti umumiyece kabul edilecek esasat ve kanaatin mevize suretinde cevami ve sair mecmai nas olan yerde memurini mülkiye ve askeriye ve mebusin ve huteba taraflarından halka tebliğ ve izah suretiyle neşrine ve bir adul heyeti teşkiline ve işbu heyetin vazife ve salâhiyetine dair Menteşe Mebusu Tevfik Rüştü ve Saruhan Mebusu Necati Beylerin Heyeti umumiyeden muhavvel takrirleri encümenimizde bittetkik esasen İrşat encümeni tarafından neşredilecek mukarreratın tamimine mani olmamakla beraber bu gibi vezaifi irşadiye ve milliyeyi ifa maksadiyle İrşat ve istihbarat müdüriyeti umumiyesi teşkil edilmiş olduğu ve adul heyeti teşkiline gelince; buna müteallik vezaifte Hiyaneti vataniye kanunu ahkâmile temin edilmiş bulunduğu cihetle muktazayi hal ve zamana gayrimuvafık görülen mezkûr takrir mündericatının nazarı dikkate alınmaması ve Heyeti umumiyeye arzı tezekkür kılındı.

15 Ağustos 1336

Lâyiha En. Reisi — M. M.

Müfit — Süleyman Sırrı

Kâtip

Ali Vefa

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Karahisarışarkî) — Herhalde onun mündericatı da müthiş olacaktır. Teklifi kanuni de okunsun anlayalım.

ABDÜLKADİR KEMALİ BEY (Kastamonu) — Takrir sahibi izahat versin.

Dr. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Teklifi kanunî bir defa okunsun efendim. (Okunur) :

Telkin ve Tethiş Kanunu Lâyihası

Madde — Büyük Millet Meclisi İrşat encümeni tarafından tedvin ve tertip edilip Heyeti umumiyece kabul edilecek esasat ve kanaatin mevizeler suretinde cevamii şerifede suveri münasebede, mekteplerde ve mebuslar ve hatipler tarafından alenî ve hususî mecamii nasta alay ve tabur imamları tarafından ders suretinde efradı askeriye arasında ve hususî hatipler tarafından köylerde tefsir ve izah suretiyle neşri ve hatta evrakı matbua şeklinde bitaraf ve düşman memalik ve ahali ve efradı askeriyesine kadar tamimi lâzımdır.

Madde — Esas ve kanaati inkılâbiyenin katiyen münteci muvaffakiyet olması lâbit olduğundan azasının miktarı yediyi tecavüz etmemek ve lüzumuna göre adedi tezyit olunabilmek üzere Büyük Millet Meclisi azası tarafından müntehip bir (adul heyeti) teşkil edilmiştir.

Madde — (Adul heyetinin) vazifesi gerek Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesi, gerek rüesayi memurini mülkiye ve askeriye tarafından havale suretiyle veyahut doğrudan doğruya vaki ittılağ üzerine esasat ve kanaatı inkilâbiyeye muğayir ve her ne bahasına olursa olsun muhafazai istiklâl için vuslune kadar muayenet ruhuna münafi neşriyat ve beyanatta bulunmaya cüret edenlerle bu mücahedeyi mukaddeseyi suiistimalâtiyle şaibedar eden Müdafaai hukuk heyeti azasının ve memurinin ve cephelerde umum cephe kumandanlığının emri olmaksızın vazifesi başından infikâk eden ümera ve zabitan ve memurini mülkiye ve müdafaai hukuk heyeti milliye azasının muhakemesiyle mücrim olduklarına kanaati husule gelince idamlarına hüküm itasıdır.

Madde — (Adul heyeti) tarafından muhakeme altına alınmış olanlar arasında Büyük Millet Meclisi azasından bulunursa bunlar hakkında kablelhüküm Büyük Millet Meclisi Heyeti umumiyesinden mevzubahis olan mebus hakkında (Kanun harici) kararının istihsali lâzımdır.

Madde — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meridir.

Saruhan Mebusu — Menteşe Mebusu

Mustafa Necati — Dr. Tevfik Rüştü

Dr. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Okunan mevaddı kanuniye meseleyi ve maksadı esasen teşrih ediyor. Bu hususta müsaade buyurursanız bi-

razda bendeniz ilâve etmek isterim. Meclisin, hele son bir ay zarfında mevzubahis ettiği mesail tetkik olunursa görülür ki, bu istiklâlimizi muhafaza için azmettiğimiz mücahede de en cüzi zaaf gösterenler aleyhinde şiddetler ibraz ediyoruz ve zaman, zaman verilen takrirler de görülüyor ki, Meclis bazan bu işlere bizzat vaziyet etmek istiyor ve onları tetkik etmek, yakından görmek istiyor, cezalarını tertip etmek istiyor. Bu kadar şiddetle alâkadar olan Meclisin, her meseleyi ayrı, ayrı mevzubahis etmeden ise bir defalık bir âdül heyeti teşkil etmesini daha muvafık tasavvur ettik ve bununla Meclisi âlinize teklif etmek istiyoruz ki, Meclis bir defa daha izhar ve ilân ediyor ki, mücahedesinde, muhafazai istiklâlimiz için azminde layetezelzüldür. Hilâfında en küçük bir şey düşünebilecek herhangi bir şahıs, herhangi Meclis ve cemiyet, ne mertebe de bulunursa bulunsun, Meclis onu bilâ kaydi şart imha edecektir ve bununla yine göstermek istiyoruz ki, âdalet yapmak, fakat âdaleti ancak muhafazai istiklâl noktai nazarından tatbik etmek istiyoruz, muhafazai istiklâl nokti nazarından ifa etmek istiyoruz.

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Karahisarışarkî) — Şiddetle âdalet olmaz.

Dr. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Devamla) — Daha evvel yapılan ve Meclisi âlinizce kabul edilen bir kanun var. Mücazatı terhibiyeden bahseden Hiyaneti vataniye kanunu vardır, halbuki o kanun sırf âcizlere mahsus gibi birşeydir. Âdeta yalnız ifradı ahaliyi muhakeme edebiliyor. Bidayet mahkemelerinin işlerine, vaziyet edeceği esaslara taallûk ediyor. Halbuki, hiç şüphesiz ümit etmek isterim ki, memleketimizde hiyaneti vataniye cürmünü irtikâp edecek hiç bir şahıs yoktur. Mademki Hiyaneti vataniye kanununu kabul ederek, bir mücrimin ahali arasında mevcudiyetini farzedebiliyoruz, ne için bu mücrümün yalnız ahali arasında bulunduğunu tasavvur ediyorsunuz da daha yüksek cemiyetlerde olduğunu tasavvur etmiyorsunuz?.

İSMET BEY (Çorum) — Bu millet aşk ve muhabbetle memleketini kurtaracaktır. Yoksa mücazatla memleket kurtulmaz. Böyle zevzeklikle, telin ile, tethiş ile filân olmaz.

Dr. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Devamla) — Zevzek, zevzek deyenlerdir. Meclisi âli hiyaneti vataniye kanununu kabul etmekle bu esası kabul etmiştir. Bendeniz yalnız kanunların âcizlere tevcih edilmemesini teklif ederim ve onu iddia ederim. (Müzakere kâfi sadaları).

REİS — Müzakereyi kâfi görenler lütfen ellerini kaldırsın...

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Aleyhinde söylenmeden müzakere nasıl kâfi görülebilir, Meclisin Nizamnamei dahilisi ortadan kalktı mı?

BESİM ATALAY BEY (Kütahya) — Aleyhinde söyleyeceğim... (Gürültüler).

REİS — Müzakerenin kifayetine karar verenler ellerini kaldırsın...

HAMDİ NAMIK BEY (İzmit) — Efendim, Tevfik Rüştü Beyefendi bir noktada hata ediyorlar. (Müzakerenin kifayetine karar verildi sesleri. Patırdılar). Karar yok efendim. Esasen yaptığımız Hiyaneti vataniye kanununda herkes dahildir. O kanun yalnız memleketin âciz efradına ait değildir. Yüksek tabakada olsun, ne olursa olsun, Hiyaneti vataniye kanununun dairei şümülü dahilindedir. Binaenaleyh böyle bir kanunun tanzimine lüzum yoktur. Esasen orada bir madde var : Orada bilûmum memurini mülkiyeyi kumandanların emrine raptediyor. Halbuki memurini mülkiye kumandanlardan emir telâkki etmez. Maamafi mazallah bir memleketin tahliyesi icabettiği zaman oradaki kumandanın en büyük mülkiye memurunu esasen haberdar etmesi ve o suretle memurun emir alması lâzım geliyor.

Çünkü görüyoruz ki, kumandanlar tahliyeye lüzum gördüğü zaman yalnız kendileri kaçıyor ve orada bulunan bütün memurin, bütün efradı ahali kalıyor. Hatta işittiğime nazaran bazı yerlerde hicret etmek isteyen ailelere de mâni oluyorlar. Bu belki bir dereceye kadar doğru olabilir. Esasen yerli ahali hicrete lüzum görmüyor. Tahliye lâzım geldiği zaman çıkanlar, yalnız zavallı memurlarla, müdafaai milliye vezaifi ile iştigal eden ve düşman girdiği takdirde ailelerine fenalık edilmesi melhuz olan zevattır. Binaenaleyh oradaki bu kaydın refini rica ederim - Kumandanlar emir alır - kaydının refini rica ediyorum.

BESİM ATALAY BEY (Kütahya) — Madam ki, aleyhinde söz söyleniyormuş bendeniz de tarihimizden iki kelime arzedeceğim...

HAKKI HÂMİ BEY (Sinop) — Efendim, Meclisi âli şüphe etmem ki, kanunun serlavhasını işittiği zaman herhalde bir tesir hissetmiştir. Hiç bir parlâmentoda şimdiye kadar bu serlavha ile lâyiha şeklinde verilmemiş bir şeyin, Türkiye'nin hür Meclisinde kabul olunması değil, okunması bile, doğrusunu söylersek, canımı pek sıkmıştır. Telin, tethiş kanunu ne demektir? Bugün âdaleti hakikiyedir ki,

insanı selâmete irdirir. Yoksa tüfenk dipçiğiyle, iple, sapla gayeye vasıl olmak istiyorsak, hedefe ulaşmaktan çok uzaklaşmış oluruz. (Şiddetli alkışlar). Biz yolu gaip etmişiz... Telin, tethiş nedir? Bendeniz mânasını anlamıyorum. Korkutmak mânası bu, fakat kimi korkutacağız? Ne ile korkutacağız? Rica ederim, bu gibi şeyler mevzubahis edilmeye değmez. Hiyaneti vataniye kanunu bu maksadı zaten temin etmiştir. Maatteessüf Hiyaneti vataniye kanununu arzumuza muvafık bir surette tatbik edememek yüzünden, Meclise gelen ufak tefek ilâmlardan sarfınazar, henüz gelmeyenlerle işlerin belki avakibi elimesini bilâhara anlayacağız. Sonra bu gözümüzün önünde dururken bir de böyle telin, tethiş kanunu diye milleti büsbütün bizden kaçıracağız? Soğutacağız? Hiyaneti vataniye kanununun hüsnü tatbiki temenniyatı mahsusamızdandır. Bundan başka bir şey istemiyoruz.

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Bu mesele Tevfik Rüştü Bey biraderimiz tarafından verilmiş bir tekliftir. Bunun baş tarafındaki bir makalesini yanlış telaffuz edenler bulundular ki, bendeniz onu tashih etmek istiyorum. Telin kanunu değildir, telkin, kanunudur. Bu telkin malûmu âliniz burada içtima eden Meclisi millinin efkârını, âmalini millete telkin için vukubulmuş bir tekliftir. Bu telkinatın icrası için doğrudan doğruya irsat heyetleri ve saire mevcuttur. Fakat tethiş kanunu geldiğinde, bendeniz öyle zannediyorum ki, hiç bir ferdi milleti tethiş ile korkutamayız, yola getiremeyiz. Bu olsa, olsa milleti okşamakla, dimağına bunların menfaatini yerleştirmekle olur. Binaenaleyh hiyanet edenler hakkında bir Hiyaneti vataniye kanunu mevcut olduğunu encümen nazarı itibare alarak bu meselenin nazarı itibare alınmamasını teklif ettik. Binaenaleyh, duridiraz müzakereyi mucip bir mesele değildir. Müzakerenin kifayetiyle encümen mazbatasının tetkikini teklif ediyorum.

REİS — Müzakerenin kifayetine dair takrirler var.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Müzakere kâfidir. Kanunun reddini ve ruznameye geçilmesini teklif eylerim.

18 Ağustos 1336
Karahisarısahip
Mehmet Şükrü

REİS — Müzakereyi kâfi görenler ellerini kaldırsın. Kâfi görüldü efendim. Lâyiha encümeninin mazbatasını kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edildi. Yani teklifi kanunî reddedildi efendim.

NAFİZ BEY (Samsun) — Hiyaneti vataniye kanununun bihakkin tatbik edilmesini bilhassa rica ederiz.

13. — Saruhan Mebusu Reşit Beyle rüfekasının, Müdafaai memleket için ittihazı icabeden tedabire dair teklifi kanunisi ve Lâyiha encümeni mazbatası. (2/31)

REİS — Vakti seferde silâh altına icabet etmeyen efrat ailelerine yapılacak muamele hakkında Reşit Bey ve rüfekasının takririne dair lâyiha encümeninin mazbatası var.

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Vakti seferde silâh altında bulunan efrat ailelerine yapılacak muavenet ile firarilerin tecziyesi hakkında Saruhan Mebusu Reşit Bey ve rüfekasının Heyeti Umumiyeden muhavvel 15 Temmuz 1336 tarihli lâyihai kanuniyesi encümenimizde biletraf tetkik edildi. Mükellefiyet kanununun muinsiz efrat ailesine muavenet faslında muhtacı muavenet olan efrat ailelerinin maaş tahsis suretiyle ihtiyaçları tehvin ve zeriyat kanunu veçhiyle emri ziraatleri de temin edilmiştir. Firarilerin sureti tecziyelerine gelince, seferberlik esnasında muhtelif tarz ve zamanda işbu teklifi kanuniden daha mutedil olarak tanzim ve tatbik edilen kavanin ve mukarreratın bir faidei ameliye ve lâyihası görülemediği tecrübeden tezahür etmiştir. Binaenaleyh, münderecatı itibariyle hüsnü tesir hâsıl edemeyerek bilâkis ihtiva ettiği ahkâmı tedhişiye dolayısiyle aksi netice vereceği derkâr olan teklifi mezkûrun reddine karar verildi.

15 Ağustos 1336

Lâyiha En. Reisi
Müfit

M. M.
Süleyman Sırrı

Kâtip
Ali Vefa

REİS — Efendim, buna dair söz söyleyecek var mı?

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Efendim, takrir ile metni kanun da okunsun. (Okunur) :

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Müdafaai memlekete taallûk eden merbut lâyihai kanuniyenin müstacelen müzakeresiyle iktisabı kanuniyet eylemesi hususunu arz ve teklif eyleriz.

15 Temmuz 1336

Saruhan Mebusu	Saruhan
Reşit	Celâl
Eskişehir	Eskişehir
Eyüp Sabri	Hüsrev Sami
Bolu	İzmir
Nuri Selim	Yunus Nadi

Saruhan
İbrahim Süreyya

Vakti Seferde Silâh Altında Bulunan Efrat Ailelerine Yapılacak Muavenet ile Firarilerin Tecziyesi Hakkında Lâyihai Kanuniyedir

1. — Şehir ve kasaba ahalisinden olan efradı askeriyenin muhtaç bulunan aileleri mahallî belediyeleriyle Müdafaai hukuk heyetleri tarafından infak ve iaşe olunur. Köylü efradın ise tarlaları kendi mensup bulunduğu kariye ahalisinin muaveneti müşterekesiyle zer ve hasat edilir.

2. — Arazisi olmayıpta medarı maişetini temin edemeyenlerin infak ve iaşeleri köylü tarafından temin edilir. Mümkün olmadığı takdirde muktazi zehair aşar ambarlarından verilir.

3. — Seferberlik emrine icabet etmeyenlerin emvali müsadere, hanesi ihrak, ailesi tehcir edilir ve temerrüt edenler derdestlerinde idam olunur.

4. — Kıtasından müsellâh ve gayri müsellâh olarak firar edenler hakkında üçüncü madde ahkâmı tatbik olunur.

5. — Her kariye heyeti ihtiyariyesi kendi köylerindeki firarileri derdeste ve Hükümete teslime memurdur. Bunda kasit ve müsamahası tahakkuk edenler üçüncü madde ahkâmı mucibince tecziye olunur.

6. — Firarileri saklayanlar ve firarlarını teşvik ve teshil edenlerin emvali müsadere, hanesi ihrak ailesi tehcir edilir.

7. — İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

8. — İşbu kanunun icrayi ahkâmına Müdafaai Milliye, Maliye ve Dahiliye vekâletleri memurdur.

15 Temmuz 1336

(Ret, ret sesleri).

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Kuvvei teyidiyesi olmayan bir kanun (Ret, ret sesleri).

MUSTAFA NECATİ BEY (Saruhan) — Efendim, bu kanunun Müdafaai Milliye encümenine taallûku vardır. Mazbata muharriri sıfatiyle encümene gönderilmesini teklif ederim. (Ret, ret sesleri).

REİS — Lâyiha encümeninin mazbatası bu teklifi kanuninin reddine dairdir. Bunu kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın, müttefikan kabul olundu. Yani teklifi kanunî reddolundu.

On dakika teneffüs edilmek üzere celseye nihayet veriyorum.

İKİNCİ CELSE

Açılma Saatı : 5 Badezzeval

REİS : Riyaseti Sanîye Vekili Vehbi Efendi

KÂTİPLER : Feyyaz Âli Bey (Yozgat), Muhittin Baha Bey (Bursa)

REİS — Efendim Meclisi açıyoruz. Bir şey var okunacak:

2. — AZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — Hususi bir vazife ile Şark cephesine gönderilecek olan Erzurum Mebusu Hüseyin Avni Beye mezuniyet itasına dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Büyük Millet Meclisi azasından Hüseyin Avni Beyin hususi bir vazife ile Şark cephesine gönderilmesi lâzım geldiğinden bu vazifesinin devamı müddetince kendisinin mezuniyetine müsaade buyurulması müsterhamdır.

18 Ağustos 1336
Büyük Millet
Meclisi Reisi
Mustafa Kemal

REİS — Efendim kabul buyurulur mu? Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.

Efendim arkadaşımızın bir vazifei mühimme ile gideceği söyleniyor, bunu kabul edenler lütfen ellerini, kaldırsın ,ekseriyetle kabul olundu efendim.

YASİN BEY (Ayintap) — Reis Beyefendi, şimdi söyleyeceğim söz celseye taallûk etmez. Fakat müsaade buyurulursa bundan evvelki celsede İzmit Mebusu Hamdi Beyin beyanatına karşı Meclisi Âliyi tenvir edeceğim. Müsaade buyurursanız zapta geçsin. Yalnız tenvir etmek isterim.

REİS — Efendim müsaade buyurun, bundan evvelki celsede geçmiş olan meseleye ait midir?

YASİN BEY — Hamdi Beyin beyanatına ait bir nokta üzerine Meclisi Âliyi tenvir etmek istiyorum. Meclisi Âlinin müsaadesini isterim.

REİS — O zaman söylemek lâzımgelirdi. Şimdi yeniden bahis açılmaz.

YASİN BEY — O zaman söz alamadığımdan söyleyemedim, söz dinlenmiyor ki.

2. — Sivas Mebusu Mustafa Taki Efendinin, İsparta Mebusu Nadir Bey hakkındaki isnadatı tahkik etmek üzere mahalline bir heyet gönderilmesine dair ikinci şubece verilen kararın reddolunması hakkında takriri.

REİS — Efendim bir de Taki Efendinin bir takriri var:

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İsparta Mebusu Nadir Efendi aleyhinde vaki olan isnadatı tahkik etmek üzere mahalline bir tahkik heyeti izamı hakkında ikinci şubeden bir karar verildiği istihbar edilmiştir. Şubelerin, tahkik heyeti intihap ve izamına kanunen salâhiyetleri olamayacağından kararı mezkûrün reddine karar verilmesini talep ve teklif eylerim.

18 Ağustos 1336
Sivas Mebusu
Mustafa Taki

MUSTAFA TAKİ EFENDİ (Sivas) — Reis Bey söz isterim.

BİR MEBUS BEY — Karar geldiği zaman mülâhaza olunacak bir şey.

REİS — Efendim bu Meclise gelecektir tabii. Geldiğinde müzakere olunacak. Zaten bu Meclisin hakkıdır. Bu Meclise gelmeden olmaz. Müsaade buyurur musunuz? Takrir sahibi bunu izah etsin.

MUSTAFA TAKİ EFENDİ (Sivas) — İstihbar ettiğime göre efendim ikinci şubede böyle bir karar ittihaz olunmuş. Kendileri bir heyet intihap etmişler, mahalli vakaya gönderiyorlarmış Meclise uğramaksızın böyle bir karar ittihazı benim istiğrabımı celbetti de onun için (Yanlıştır hoca efendi sadası).

REİS — Yanlışlık olmuş, ikinci şubeden izahat versinler, ikinci şube tashih etsin.

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Reis Bey; mademki böyle bir takrir var, ister yanlış, ister doğru olsun. İkinci şubeye mensup zevattan birisi izahat versin.

MUSTAFA NECATİ BEY (Saruhan) — İsparta Mebusu Nadir Efendiye ait olan evrak şubemize verilmiş ve Riyaset tarafından, tahkikatın ikmaliyle neticesinin Meclise arzı emredilmiştir. Binaenaleyh biz tahkikatı icra ettik, gördük ki; tahkikat evrakı hakikaten izharı hakikate medar değil. Binaenaleyh hakikatın meydana çıkması ve böyle mühim bir meselenin tebeyyün etmesi için mahalline bir heyet izamına karar verdik ve intihap ettik. Binaenaleyh şubenin vaziyeti, burada doğrudan doğruya, Heyeti âliye namına, reisi imzasiyle bize gelen kararı tatbikten ibarettir. Onda; lâzımgelen tahkikatın icrasiyle neticesinin bildirilmesi emrolunuyor. Şube bu emir dahilinde öyle hareket etmiş (Gürültüler) ve heyeti intihap etmiştir. Binaenaleyh şubenin bu kararı doğrudan doğruya heyetin kararıdır.

RAĞIP BEY (Kütahya) — Efendim, Nadir Bey arkadaşımız hakkında isnat olunan maddenin tahkiki Meclisi Âlinizden ikinci şubeye havale edildi. İkinci şube bu tahkikatı itmam ve ikmal için her türlü esbap ve vesaiyle tevessül etmek mecburiyetindedir. Bu esbap ve vesailden birisi de, mahalline bir heyet gönderilmesi meselesidir. Bunu; doğrudan doğruya mahalline gönderilecek heyeti, mademki ikinci şube tahkikine memurdur, elbette ikinci şube intihap edecektir. Çünkü bu, şube meselesidir. Binaenaleyh bu şube Meclisi Âlinizden aldığı salâhiyet haricinde bir şey yapmamıştır. Ayni salâhiyet dahilinde iş yapıyor.

MUSTAFA BEY (Karahisarı Şarki) — Efendim bendeniz o şubedenim. Onunla beraber şubeden yapılan mazbataya muhalif olduğumdan o baptaki muhalefetimi, evrak huzuru âlinizde kıraat olunduğu vakit, arz edeceğim. Lâkin şimdi Mustafa Taki Efendinin vermiş olduğu takrir hakikaten şayanı dikkattir. Şube, mazbatasını, kararını Meclise bildirmedi. Kendisine Divanı Riyaset tarafından tebliğ olunmuş olduğu için Divanı Riyasete arz ettiler. Olur ki Divanı Riyaset bu karar mucibince bunların izamına bir emir verir de hiç Meclise uğramaz. Halbuki Heyeti muhteremenin cüzünden olan bir azanın aleyhinde, böyle yalnız yirmi bir zattan ibaret ve onun da üçü, beşi muhalif olan bir şubenin kararıyle oraya tahkik heyeti izamı, Meclisten geçmedikçe doğru olmaz. Binaenaleyh bunun, yani Nadir Efendi aleyhindeki evrakın evvelemirde Meclise vaziyle badelmüzakere karar itası muvafıktır zannederim. (Pek muvafık sesleri).

MUSTAFA NECATİ BEY (Saruhan) — Encümen namına söyleyeceğim. Şubede lâzımgelen tahkikat icra edilmiş ve neticede iki reyi muhalife karşı, ittifak ile bir heyet izamına karar verilmiştir. Bu heyet tabi doğrudan doğruya Divanı Riyasete yazacak ve lâzımgelen şeyi Divanı Riyaset Heyeti Umumiyeye arz edecektir. Rica ederim, Heyeti Âliyeden tefrik olunmuş bir heyetin verdiği karardan dolayı Meclise daha bir şey gelmeden telâş etmeye ne lüzum var? Daha evrak yok, bir şey yok. Orta yerde bir şey yokken kıyamet kopuyor. Nedir bu rica ederim? Neyi müzakere ediyorsunuz? Divanı Riyasetten bir şey gelmemiş. Divanı Riyaset tabii verecek, bunun üzerine bu mevzubahs edilecektir. Şimdiden ne telâş ediliyor?

KADRİ BEY (Diyarbekir) — Hakikati söylüyorsunuz şu halde...

MUSTAFA NECATİ BEY (Saruhan) — Aferin çok hakikat perestsiniz.

KADRİ BEY (Diyarbekir) — Sizden fazla.

AHMET EFENDİ — Ben de o şubede bulunuyorum. Bir defa o evrakın müzakeresinde bulundum. Fakat bulunmadığım zamandaki dün akşam saat on bir raddelerinde bu karar ittihaz edilmiş, Mehmet Nadir Efendinin, biri lehinde biri de aleyhinde olmak üzere, biri mıntaka kumandanı Vahit Beyin, diğeri de İsparta mutasarrıfının olmak üzere iki telgraf vardır. (Burdur mutasarrıfının sesleri).

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Usulü müzakereye dair söz istiyorum efendim.

AHMET EFENDİ — Sözümü kesme.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Reis Bey usulü müzakereye dair söz söyleyeceğim, söz istiyorum.

REİS — Söyle bakalım Hilmi Bey, müsaade ediyorum. Yerinizde söyleyiniz, söz kesilmez.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Nizamnamei dahili mucibince usulü müzakereye dair söz söylerim.

LÛTFİ BEY (Malatya) — Riyaset müsaade ederse söyleyebilirsiniz.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Mecra ve sadet değiştirilerek katiyen vakitler beyhude geçiriliyor. Halbuki - af buyurursunuz - Makamı Riyasetçe bu sadet esas takip ettirilir. Şimdi Efendi Hazretlerinin mevzubahs ettikleri, mevzuun haricindedir. Şu halde mesele, evrak Makamı Riyasete gitmiştir, Makamı Riyasetten de buraya gelecektir. (Gürültüler) Müsaade buyurun, müzakereye lüzum yok, hacet yok, takrir haksızdır.

AHMET EFENDİ — Birisi doğrudan doğruya Meclisi idare ve meclisi belediyenin kararıyle Mehmet Nadir Efendinin silâh almak üzere Antalya'ya gittiğine dair diğer taraftan Mehmet Nadir Efendi Antalya'ya gidip oradan İtalyan konsolosu ile gelmesi sü

tefehhüm hâsıl etmesine mebnî burdur mıntaka Kumandanı Vahit Efendinin ihbarı vardır. Şu iki rapor birbiriyle mukayese edilirse ortada bir cürüm kalmıyor. Buradan külli bir masraf ihtiyariyle oraya kadar heyet izamına esasen lüzum yok, bahusus Mehmet Nadir Efendi fail asli telâkki ediliyor. Efrattan feran zimethalleri var. Onlar Adliyeye tevdi edilir. Bunda mucibi tahkik bir hal yoktur denilerek meni muhakeme edilmiş olduklarını işitiyoruz. Feran zimethalleri muhakeme edilirken, ortada bir cürüm dahi bulunmadığı halde, sırf bir ihbari âdi, ki delâile mebni değil, edillei kanuniye aramak üzere buradan oraya kadar bir heyet izamına lüzum yok. Ancak buraya bu gün Vahit Beyle Burdur mutasarrıfının celbiyle ifadelerine müracaat edilmek temini maksada kâfidir zannederim.

MUSTAFA NECATİ BEY (Saruhan) — Şube tahkir ediliyor. Buraya daha evrak gelmedi. Şube bu hususta bir karar vermiş, bunun için söz söylüyor. (Gürültüler).

AHMET EFENDİ (Devamla) — Şubenin kararı her halde Meclisi Âliye gelmeli ve bir heyeti tahkikiye izamına hacet olup olmadığı evrakı münderece ile tahkik edilmeli, oradan çağırılacak bir mümeyyiz gelecektir. Bir ifade için binlerle lira sarf edilmez. (Pek doğru sesleri) Bir mümeyyizdir gelecek. Heyet gidipte beş bin lira sarfına mahal yok, mesele budur bir mümeyyiz çağırılacak.

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Efendim, bu meselede münakaşa edilecek nokta; Heyeti Umumiyei muhtereme bu işin tetkikiyle, tahkikiyle Heyete arzına dair kura çekerek bir şubeye bu işi havale etmiştir. Şube yapmış olduğu tahkikatını, tetkikatını Heyeti Muhteremeye arz eder ve der ki; bunda kendisini ittihama kâfi emmare, delil vardır. Varsa, sülüsanı ekseriyetle, Heyeti Umumiyei Muhtereme, bu zatın tahtı muhakemeye alınmasına karar verir, fakat elindeki mevcut bulunan evrakı ihbariye eğer ki şayanı tetkik ve tahkik ise, bu zat hakkında isnat edilen fiilin, kendisini ittiham edecek delil ve emmareden âri olduğunu şube görürse, bu tahkikatı tamik etmek lâzım geliyorsa, bu tahkikatın tamiki için Heyeti Umumiyeye arz eder. Nitekim mezabıtı intihabiyenin tetkiki için şubeye mazbatalar gittiği zaman, muallel de olsa, gayri muallel de olsa, tasdikını da onun reddini de Heyeti Umumiyeye arz etmek mecburiyetindedir. Binaenaleyh Nadir Efendi kardeşimiz hakkında vukubulan ihbaratın tahkikatını tamik etmek icabediyorsa ve bu tamik için de oraya bir adam göndermek gibi bir mesele karşısında kalıyorsak veyahut istinabe suretiyle bu tahkikatı ikmal ettirmek lâzım gelirse ne yapar, yapar Heyeti Umumiyeye arz eder, Heyeti Umumiye de bunların mazbatasını kabul ederse, o vakit bu mesele ileri gider, değilse; şube kendi kendine tahkikatını yapmak, adam tefrik etmek harcırah vermek salâhiyetini haiz değildir.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Doğrusu bu, âferin.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair bir takrir vardır. (Mustafa Kemal Beyin takriri okundu):

Riyaseti Celileye

Müzakerenin kifayetine şube mazbatasının vürudunda müzakere olunmak üzere ruznameye geçilmesini teklif eylerim.

18 Ağustos 1336
Ertuğrul
Mustafa Kemal

REİS — Efendim, müsaade buyurun, müzakerenin kifayetini kabul edenler lûtfen ellerini kaldırsın, yani şubenin tahkikat hülâsası buraya gelip uğradığı zaman bu meselenin müzakere olunmasını kabul edenler ellerini kaldırsın, buraya gelecek, burada müzakere edilecek.

İSMAİL SUPHİ BEY (Burdur) — Reis Beyefendi karar iyi anlaşılmadı. Yine Heyet gidecek mi? Gitmiyecek mi?

REİS — Gitmiyecek (Gitmiyecek sadaları), (Gürültüler).

4. — MAZBATALAR (Devam)

14. — İstanbul'dan gelen mebusanın tahsisatı hakkında Hukuku Esasiye Encümeni mazbatası.

REİS — Müsaade buyurun efendim dinleyelim. Müsaade buyurun. İstanbul'dan gelen mebusanın tahsisatı hakkında Kanunu Esasî Encümeninin mazbatası okunacak, dinleyelim.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Reis Bey Müsaade buyurun, o vermiş olduğumuz mazbata, asıl kanunu esasî teklifatının kabulüne mütevakkıftır. Binaenaleyh tehirini rica ederim. Esas birinci mazbata okunacak, ondan sonra bu okunacak.

REİS — Ben arzu ediyorum ki şu tahtadaki kalabalığı azaltalım. Müsaade buyurun. Bir iki mesele kaldı. Kalabadığı kaldıralım. Kalabalığı kaldırdıktan sonra da şimdi diğer takrirleri okutacağım.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Zaten o mazbata yazıyor. Kanunu esasî lâyihası kabul olunduğu takdirde diye kayıt vardır. O kabul olunmadan bunu müzakere edemeyiz.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Bu asıldır. Asılla beraber müzakere olunur.

REİS — Yine mesele benim dediğime varıyor. Tahtanın yazısını azaltmak değil mi efendim? Demek ki, bu mesele şimdi Kanunu Esasi Encümeninin mazbatasiyle birdir. Onunla müzakere edilsin. Pekâlâ, fehüvelmatlup. Bunu böyle kabul ediyor musunuz? Efendim kabul edenler ellerini kaldırsın kabul edildi.

15. — Saruhan Mebusu Refik Şevket Beyin, muhacir memurine yardım edilmesine dair teklifi kanunisi ve Lâyiha Encümeni mazbatası. (2/43)

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Yunan taarruz ve işgali üzerine muhaceret eden memurine ikişer aylık nispetinde muavenet icrasına dair Saruhan Mebusu Refik Şevket Beyin Heyeti Umumiyeden muhavvel teklifi kanunisi encümenimizde kıraat ve tetkik olundu. Memaliki meşguleden gelecek memurlar hakkında öteden beri müttehaz bir karar tatbik ve icra edilmektedir. Yunan taarruz ve işgali dolayısiyle muhaceret edenler memurin değil, bütün servet ve emvalini terk ve gaybederek gelmiş nice ağniya ve fukara halk da mevcuttur. Binaenaleyh bunların yekdiğerinden tefrik ve aylarca terfihi muvafıkı muadelet olmayıp cümlesine birden maaş ve tahsisat itası ise hali hazırda siai maliyei Hazine ile kabili tevfik olamayacağından teklifi vakiin nazarı dikkatine alınmamasına karar verildi.

5 Ağustos 1336

REİS — Buna dair bir şey söyleyecek var mı?

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Şimdi efendim muhacereti görmiyenler onun ne kadar elim olduğunu tasavvur edemezler. Bilhassa bizde bir sınıfı mahsus olan memurlar, munhasıran Hükûmetin muavenetiyle yaşarlar. Son Yunan muhacereti, herkesin malını, bütün mevcudatını terk ederek, aç olarak terki mevkii icabeden, çoğunun azim felâketine sebebiyet verdi. Zaten mevcut kavaninde bu suretle hicret eden bir memura, memuriyete tayin oluncaya kadar nısıf maaş verilmek gibi suhulet de mevcuttur. Fakat kaza memurlarının en yükseklerinden evvelâ bidayet reisleriyle kaymakamların aldığı maaş elli beş lira tutuyordu efendim. Elli beş liranın yarısı olan yirmi yedi buçuk lira ile bir kaymakamın, bir ceza reisinin bir memuriyete tayin oluncaya kadar, eşyalarını satarak, perişan, muhacir bir halde yaşayabileceğini tasavvur etmek ve böyle elim bir vaka karşısında bizim gayri mütehassis kalacağımızı zannetmek, katiyen varit değildir. Zaten efendim adalet değildir ancak... (Gürültüler) Müsaade buyurunuz. Zaten efendim muhaceret denildiği vakitte bu, mahdut yerlere munhasır kalır. Onlara vereceğimiz ikişer maaşla birer tava, birer yatak yorgan almak imkânı yoktur. Çünkü bir yatak bir yorganın bugün lâakal elli liraya mal olduğu, yani bendeniz muhacir olmak üzere bilfiil içindeyim, bilirim, bir yatak ve bir yorganın kaça mal olduğunu Heyeti Âliyenizde bilmeyen kimse yoktur rica ederim. Efendim hem yesin, hem ziyalarını telâfi etsin, hem de yarım maaşa intizar etsin diye bunları kabul etmek zannederim ki, insaf ile, müselsel felâketlerin verdiği kanaatle kabili telif değildir. Sonra efendim bir mesele var: Lâyiha Encümeninin vazifesi munhasıran evet ve hayırdan ibarettir. Esbabı mucibesi meyanında bir fikir olabilir. Fakat hepimiz ve bütün millet şayanı himayedir. O da gayrikabili itiraz. Fakat bilmeliyiz ki, felâketzedeler, muhacerete maruz kalan memleketin yerli ahalisinden ziyade memurlarıdır. Münhasıran memurlardır. Sonra memurlar nısıf maaş alırken memuriyetten başka bir şeye intisap etseler müstafi addedilirler. Fakat ahali öyle değil, bir dava vekili iş bulamazsa memur olur. Onun için efendim bunlara acımalıdır.

BİR MEBUS — Çiftçi ne yapar?

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Encümen namına söz söyleyeceğim.

Sahibi takrir olan Refik Şevket Bey biraderimiz, kendi fikrine muarız, bizim Lâyiha Encümeninden bir şey çıktı mı, vazifesi evet veya hayır demekten ibarettir, deyip çıkıyor. Rica ederim, muhacirin meselesi yalnız bu defa Yunan hareketi taarruziyesi üzerine vukua gelmiş bir mesele değildir. Ta Harbi umuminin bidayetinden bu ana kadar hicret etmiş ve buralarda elân inleyen ve sürünen muhacir kardeşlerimiz vardır. Eğer tercihan oraların memurlarını ayırıp da buradaki memurlara fazla maaş vermeklik için emrediyorlarsa, bunu encümen, teferruka düşürmek noktai nazarından kabul edemez.

REFİK ŞEVKET BEY — Kim kabul eder bu teferrukayı?

MÜFİT EFENDİ (Devamla) — Binaenaleyh umumiyet itibariyle nazarı itibara alıp para vermek meselesi ise, Hükûmetin siai maliyesi buna musait olmadığını düşünerek, bu teklifin nazarı itibara alınmamasını encümenimiz kabul etmiştir.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetine dair takrir var. (Şükrü Beyin takriri okundu):

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Müzakere kâfidir. Hükûmet teklif ediyorsa teklifi kanuninin Muvazenei Maliye Encümenine havalesiyle ruznameye geçilmesini teklif ederim.

18 Ağustos 1336
Karahisarı Sahip
Mehmet Şükrü

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Bizde bir Heyeti Vekile var, Hükûmet tabiri yok efendim.

REİS — Efendim, müzakerenin kifayetini kabul edenler ellerini kaldırsın, müzakere kâfi görüldü.

Lâyiha Encümeni mazbatasını kabul edenler ellerini kaldırsın, kabul edildi efendim.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Ne kabul olundu efendim? (Gürültüler), (Ret sadaları), (Biz bilmiyoruz efendim sadaları), (Gürültüler).

16. — Bayazıt Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Bayazıdın müstakil liva haline ifrağına dair teklifi kanunisi ve Lâyiha ve Dahiliye encümenleri mazbataları. (2/41)

REİS — Dinleyelim, dileyelim. Bayazıt livasının müstakil liva haline ifrağına dair Lâyiha Encümeninin mazbatası var.

SITKI BEY (Malatya) — Bütçe Müzakeresinde hallolunur.

KÂTİP — Okumıyalım mı efendim? Ruznamede vardır.

RAGIB BEY (Kütahya) — Muvazenei Maliye Encümenine gitmesi icabeder, bütçeye taallûku dolayısiyle....

REİS — Rica ederim dinleyelim, mazbatayı bir defa okuyalım. (Efendim hacet yoktur sadaları).

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Neden hacet olmasın efendim?

(Bayazıt livasının müstakil hale ifrağına dair mazbata okundu) :

Lâyiha Encümeni Mazbatası

Bayazıt livasının müstakıl olmasına dair livayi mezkûr mebuslarından Süleyman Sudi, Rüştü, Mehmet Naci Beylerin Heyeti umumiyeden muhavvel lâyihai kanuniyeleri encümenimizde kıraat edildi. Manzumei vilâyetten irtibatları fekkedilerek istiklâliyeti temin edilen livaların az zaman sonra her hususca eseri hayat ve terakki göstermekte olmalarına ve esasen tedrici surette umum livaların ilviyei müstakile haline ifrağı Hükûmetce de nazarı dikkate alınarak peyderpey âsarı fiiliyesi görülmekte bulunmasına binaen ehemmiyet ve nezaketi mevkiiyesi derkâr olan mezkûr livanın da Erzurum vilâyetinden fekki irtibatiyle müstakil idaresi hakkındaki teklifi kanunî nazarı dikkate alınmaya şayan olduğu cihetle Heyeti umumiyeye arzı tezekkür kılındı.

2 Ağustos 1336

Lâyiha En. Rs. M. M.
Müfit Süleyman Sırrı

Kâtip
Ali Vefa

REİS — Efendim, Muvazenei maliye encümenine (Hayır Dahiliye encümenine sesleri).

SIRRI BEY (İzmit) — Bu da emsali gibi yapılsın.

MUHİTTİN BAHA BEY (Bursa) — Dahiliye encümenine de gitmiş fendim. Mazbatasını okuyorum.

Dahiliye Encümeni Mazbatası

Bütün livaların müstakil kılındığına, Bayazıt livasının da istiklâline mâni bir sebep görülemediğine binaen Lâyiha encümeninin mazbatası livayi mezkûrun da Erzurumdan irtibatının fekkiyle istiklâlinin icra buyurulmasına karar verilerek Makamı Riyasete arz ve takdim olunur.

15 Ağustos 1336

Dahiliye En. Rs. M. M.
Trabzon Konya
Hamit Refik

Kâtip
Erzincan
Tevfik

REİS — Efendim, gerek Dahiliye encümeninin, gerek diğer encümenin mazbataları tensip ediliyor mu? Bu mazbatalarda müstakil liva olmasına dair tensip var, Heyeti âliyye de bunu tensip ediyorsa kuvvei icraiyeye tebliğ etmek lâzımgelir efendim.

BİR MEBUS BEY — En doğrusu böyledir.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip — Bir çok livalar müstakil hale ifrağ edilmiştir. Bunu da Heyeti Vekile yapmıştır.

REİS — Mazbataları kabul edenler ellerini kaldırsın, pekâlâ, kabul edildi, Heyeti İcraiyeye havalesi.

Efendim, şimendiferlere ait maddei kanuniye var.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Bunlardan evvel bir teklif vardır.

BİR MEBUS BEY — Reis Beyefendi, «107» imzalı bir takrir ver efendim.

BİR MEBUS BEY — Bu kanundur.

REİS — Efendim, Konya mebuslarının ekmek meselesi hakkında bir takriri var, sual takriri. (Gürültüler). (Ruznamede yoktur sadaları). Ruznamede olmayan şey burada mevzuubahis olmaz.

LÜTFİ BEY (Malatya) — Yüz yedi imzalı takriri okuyun.

REİS — Şimendiferlerin kömürüne ait iki maddei kanuniye vardır. Dünden ruznameye koyduk, onu müzakere edelim. Akabinde takriri okuyacağım.

KARESİ MEBUSU — Efendim, yüz kişinin reyi yok mudur? Yüz kişi bu heyetin ekseriyetidir.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Kanunî esasî encümeni tarafından tanzim edilen mevaddı esasiye ve tahsisat mazbatasının ehemmiyetine binaen ruznameye dahil bilûmum mevadda takdimen ve müstaceliyetle müzakeresini talep ve teklif eyleriz.

18 Ağustos 1336

Canik	Kastamonu
Hasan Fehmi	Abdülkadir Kemali
Karahisarısahip	Erzincan
Mehmet Şükrü	Emin
Yozgat	Mardin
Rıza	Esat
Canik	Elâziz
Ahmet Nafiz	Hüseyin
Konya	Konya
Musa Kâzım	Kâzım Hüsnü
Malatya	Burdur
Lûtfi	Ali Ulvi
Bayazıt	Ergani
Süleyman Sudi	Hakkı
Elâziz	Siverek
Feyzi	Abdülgani
Kütahya	Mardin
Cevdet	Derviş
İsparta	Siirt
Hacı Mehmet Tahir	Mustafa Basri
Burdur	Konya
İsmail Suphi	Hulûsi
Dersim	Kütahya
Mustafa	Haydar
Adana	Mardin
Mehmet Hulûsi	Mitat
İçel	Gümüşane
Ali	Hasan
Lâzistan	Trabzon
Esat	Hamit
Konya	Karahisarısahip
Refik	Halil Hilmi
Sinop	Mardin
Rıza Vamık	Necip
Genç	Canik
Hamdi	Hamdi
Diyarbekir	Antep
Kadri	Ragıp
Antep	Bolu
Yasin	Fuat
Genç	Elâziz
Ali Vasıf	Naci
İzmit	Çorum
Sırrı	Fuat
Bayazit	Dersim
Şevket	Tevfik
İzmir	Bayazit
Enver	Mehmet
Diyarbekir	İsparta
Hamdi	Remzi
Antalya	Kastamonu
Ali Vefa	Murat
Kastamonu	Sivas
Hüseyin Sabri	Taki
Canik	Kayseri
Süleyman	Sabit
Trabzon	Karesi
Mehmet Recai	
İzmit	Aydın
Hamdi	Emin
Tokat	Bolu
Mustafa	Hilmi
Canik	Sinop
Ahmet	Mehmet Rifat
Maraş	Sinop
Refet	Abdullah
Bayazit	Antalya
Atıf	Rasih

Çorum	Malatya
Dursun	Reşit
Antep	Elâziz
Şahin	Rasim
Çorum	Genç
Haşim	Fikri
Siirt	Siirt
Mehmet Kadri	Nuri
Niğde	İsparta
Vehbi	Mehmet Nadir
Sinop	Karahisarısahip
Hakkı Hami	Ömer Lûtfi
Kayseri	Gümüşane
Ahmet Hilmi	Rıza
Kastamonu	Maraş
Dr. Suat	Rüştü
Kütahya	Saruhan
Ragıp	Ömer Lûtfi
Canik	Saruhan
Süleyman	Refik Şevket
Karahisarışarkî	Üsküdar
Vasfi	Salâhattin
Kırşehir	Çorum
Cevdet	İsmet

18 Ağustos 1336

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Müsaade buyurursanız Reis Efendi müstaceliyet olamaz.

REİS — Bir kere takriri kabul veya ademi kabul, bir de müstaceliyeti kabul veya ademi kabul var. (Gürültüler). Müsaade buyurun şimdi Kanunu esasi encümeninin şu mazbatasının, mebusana ait olan mazbatasının her şey üzerine takdim olunmasına dair bir müstaceliyet teklifi var efendim (Tercih efendim sadaları).

ALİ ÜLVİ BEY (Burdur) — Tercih, takdim var.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Efendim müsaade buyurulur mu?. Oradaki tercihan veya takdimen müşterekülmâna olmak üzere tekit etmiyor, bu zaif ifadedir.

REİS — Şimdi bu kanunun diğer kavanin lâyihası üzerine...

MUSTAFA BEY (Karahisarışarkî) — İstical başkadır.

REİS — Fakat evrakı varide müstesnadır. (Evet sadaları). Evrakı varideden maada kanunlar üzerine takdimen ve tercihan müzakeresini arzu edenler ellerini kaldırsın... Kabul olundu efendim.

Müsaade buyurun lâyihai kanuniyenin heyeti mecmuası hakkında söz isteyenler yazılsın; Müfit Efendi, Feyzi Efendi, Hamdi Bey.

ALİ ÜLVİ BEY (Burdur) — Reis efendi yaz beni aleyhte.

REİS — İsminiz?. - Ali Ülvi Burdur - Ragıp Bey - hakkında - İsmail Süphi Bey - hakkında söyliyeceğiz.

2. — AZAYI KİRAM' MUAMELÂTI (Devam)

3. — İstanbuldan gelmiş olan Karahisarısahip mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin Meclise takdimi.

REİS — Efendim, Karahisarısahip mebusu Mustafa Hulûsi Efendi evvelce buraya gelmişlermiş ve buraya geleli de beş, on, yirmi gün oldu. (Kim efendim sesleri). Mustafa Hulûsi Efendi. Henüz Heyeti aliyeye takdim olunmamış. Riyaset Heyeti aliyyenize takdim ediyor. Hükûmet namına (Kimdir sesleri). Mustafa Hulûsi Efendi (Şahsını görelim sesleri).

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Vaktiyle takdim edilmişti.

KÂTİP — Vaktiyle zapta geçmemişte onun için söylüyorum.

MUSTAFA BEY (Karahisarışarkî) — Reis Bey usulü müzakereye dair bir söz söyleyeceğim.

4. — MAZBATALAR (Devam)

17. — Hukuku esasiye ve tahsisat hakkında Hukuku esasiye encümeninin teklifi kanunisi ve mazbatası.

REİS — Efendim müzakereye başlıyoruz. Kanunun heyeti umumiyesi hakkında en evvel söz isteyen Şükrü Beydi.

MUSTAFA BEY (Karahisarışarkî) — Usulü müzakereye ait söyleyeyim de ondan sonra.

MEHMET ŞÜKRÜ B. (Karahisarısahip) — Evvelâ esbabı mucibesi okunduktan sonra...

Hukuku Esasiye Encümeni Mazbatası

16 Mart 1336 tarihli; itilâf devletlerinin zaten İstanbulda mevcut işgalin teşdidi ve bu defaki işgali bir maksadı mahsusu hainane ile tâ harimi hilâfet ve devlete kadar teşmili itibariyle Osmanlı tarihine ilâve edilmiş bir yevmi meşum ve felâket oldu.

Devletin istiklâli payımal edilmiş, hükûmetin çarhı idaresi ecnebilerin ellerine girmiş, makamı hilâfet bile düşman askerinin enzarı tecessüs ve teftişi altında mahsur bırakılmıştı. Zaten istiklâl ve mevcudiyet ateşiyle hududu vatanın dört köşesinde kabaran millet, bu son darbei elime ile tâ özcanından yaralanmış ve kendisini idama mahkûm eden canilere karşı son ve katî savletini göstermek lüzum ve vücubunu duymuştu.

(Hilâfet ve saltanatın vatan ve milletin istihlas ve istiklâlini temin edecek tedabiri teemmül ve tatbik etmek üzere) teşekkül eden Büyük Millet Meclisi işte bu akidei metinei diyanetin ve ruhu müştereki millinin tebellür etmiş bir şeklidir. Büyük Millet Meclisi düşman âmal ve ihtirasatına alet olan şuursuz ve vatansız İstanbul Hükümetini, milletin sahifei mevcudiyetinden tarh ederek Ankara'da milletin temiz ve nezih duygularına makes ve ihtiyacatının teminine medar olmak üzere bizzat mukadderatı millete vaziyet eylemiştir.

23 Nisan 1336'dan beri uhdei mesuliyetine aldığı bu büyük ve tarihi vazifeyi ifa eden Meclisimiz dört aylık tecarübün verdiği derslerden istifade etmeyi menfaati millet namına muvafık görmüş ve zaten Meclisin fevkalâdeliği ile mütenasip ahkâmı muhtevi olmak üzere azayi kiram canibinden vukua gelen bazı tekâlifte âmali milliyenin bir şekli sarihte tespiti lüzum ve vücuhunu ihsas ve izhar eylemişti.

Hadisatın bila tevakkuf yürüdüğü ve bilhassa Büyük Millet Meclisinin tayin ve tebellür etmiş kanaatlerine birer şekli kanuni vermek zaruretinin hâsıl olduğu bir zamanda encümen ifayı vazifeye başlamış ve işe başladığında hakikaten her biri bir ihtiyacı kati mahiyetinde olan ve halli için sürat gösterilmesi icabeden mesaili muhtelife karşısında bulunmuştur.

Bilumum insanlar ve Meclisler ve cemiyetler için mabehüliktiza düsturlar fıkdanının istilzam edeceği teşevvüşatı nazarı dikkate alan encümenimiz ruznamesine dahil mesaili muhtelifeden halli icabedenleri tasnif etmiş.

1. Büyük Millet Meclisinin tarifi,
2. Meclisin sureti içtimaı,
3. Memuriyet ile mebusiyetin ademi içtimaı,
4. Tahsisat meselesi gibi mevaddı diğerlerine takdim eylemiştir.

Büyük Millet Meclisinin tarifi;

Tarifi, muarrefi, kısa ve fakat şamil bir surette ihtiva etmek lüzumuna binaen gerek teşekkülüne saik olan esbap ve gerek tarihi teşekkülünden beri ifa edegeldiği vezaif itibariyle Meclisimizin :

Büyük Millet Meclisi, teşri ve icra kudretlerini haiz ve idarei devlete bizzat ve müstakilen vaziülyettir, suretinde tarifi tensip edilmiştir.

Meclisimizin icra kuvvetini haiz olduğu nazarı dikkate alınınca; icranın yani Hükümette fasıla olamayacağı düsturunun icabettiği daimi faaliyeti temin için müstemirren hali inikatta kalması kadar tabii bir şey olamaz. Fakat her hangi bir müessesenin ve bilhassa halife ve padişahın esareti ve hadisatı sairenin de telâhikinden tahassül eden zaruretin sevk ve ilcasiyle teşekkül eden Meclisimizin bediyen bugünkü şekilde istimrarını kabul etmek, hat ve istisnai vaziyetlere şekli tabi vermek olduğuna ve halbuki eşkali gayri tabiiye payidar olamayacağı düsturuna binaen ihlal edilen hakkı hilafet ve saltanat ve istiklali millet ve vatanın istihsal ve teyidine deyin istimrarı ve ancak maksut esası olan bu mukaddes ümniyelerin husuliyle Meclisin şekli tabii alması muvafık görülmüş ve onun için ikinci maddenin birinci fıkrası «Gayesinin husulüne deyin» ibaresiyle takyit edilmiştir.

İstimrar, milletin hakkı intihabını hiç bir zaman iskat edemeyeceği ve çünkü sıfatı istimrar zaten millette olduğu teemmül edilerek bugünkü Meclisin her hangi bir lüzum ve icabı ile tebdil edilebileceği esası teyit edilmiş ve fakat ta umku idareye nafiz olacak derecede mukadderatı millete vaziülyed olan bu Meclisin mecalisi âdiyei mebusan misüllü bir irade ile tatil ve feshi imkânının mevcut olmadığını ve bu hakkın münhasıran yine millete ait ve raci bulunduğunu göstermekle beraber Büyük Millet Meclisinin her hangi sebeple tatil ve feshine rey verenlerin mesuliyet tarihiyesini tespit etmek üzere yeni intihabın ekseriyet kararıyle ve fakat tayini esami ile olması muvafık görülmüş ve aynı zamanda yeni intihap edilen azanın vüruduna kadar eski Heyetin vazifesinde devamı yine icra salâhiyetinin mütemimatından addedilmiştir.

Encümenimizce en ziyade mucibi mübahasa görülmüş madde, Meclis Heyet umumiyesinin bir sene zarfında ne kadar bir müddet hali içtimada kalabileceği hususu olmuştur. Her türlü kuvayi devleti nefsinde cemeden ve milletin geçirmekte olduğu şu eyyamı tarihiyede yegâne istinatgâhı bulunan Meclisin müstemiren hali inikatta bulunacağı kabul olunduktan sonra, heyeti umumiye içtimaı için bir müddet tayin ve tespitin, maksadı asiü içtimaa muhalif

olmaktan maada efkârı nasta tatil ve binaenaleyh azmü iradei milletin inhilali gibi bir kanaat tevlit edeceği mütalaası yürütülmüş ise de mütalaatı varide berveçhi ati surette halle iktiran etmiştir.

Meclisin istimrarı kaydı ile Heyeti Umumiye içtimaının tevkiyeti zıddiyet teşkil etmeyeceği ve çünkü Meclis Heyeti Umumiye halinde müctemi olmasa bile Meclisin yine azayı mevcudesiyle ifayı vazife edeceği ve esasen nazarı enamda ve hakikatte mevzubahis, Meclisin azası olmayıp belki daima faaliyette bulunacak olan Meclisin şahsiyeti maneviyesi olacağına göre bunda azanın heyeti umumiyesinin bulunup bulunmaması asla mevzubahis olamaz. Nitekim bugün İstanbul'dan gelen rüfeka ile birlikte 365 mevcutlu olması icabeden Meclisimiz hiç bir zaman, bir çok esbap tahtında olarak, iki yüz azadan fazla zatla müzakerede bulunamamış ve bu hal ruh ve kanaati umumiyede Meclisin hali atalete geçtiği yolunda kanaat husulüne asla sebebiyet vermemiştir. Bu cihet hallolunduktan sonra heyeti umumiye içtimaının bir kaç ay devam etmesi icabedeceği ciheti, mukaddema kanunu esaside kabul edilen dört mahın bu Meclis için de muvafık olduğu teyit edilmiş ve mamafih kendisine ve umuru millete hâkim olan Meclisin indelicap bu müddeti ekseriyet ile temdit edebilmesi de kabul olunmuştur. Şu halde heyeti umumiye içtimaının dört mah olması ve buna mebde olmak üzere ilk yevmi içtima olan 23 Nisan 1336 tarihinin kabulü ve senei devriyei içtimaın her sene 23 Nisandan başlaması ve bununla beraber Meclisin yine bu mebdede tebdil edebileceği hususu kabul ve şu suretle mesele salim bir şekli halle irca edilmiştir.

Meclisin istimrarı ve Heyeti Umumiyenin dört ay içtimaı kabul olunduktan sonra dört mah veya temdit edilen zamanın hitamiyle ne surette idarei Devlet edileceği hususu müzakere olunmuştur.

Meclisin Heyeti Umumiye halinde müstemirren devam edemeyeceği müttefikan kabul olunduktan sonra istimrarı temin edecek azanın sureti tefriki mevkii müzakereye konulmuş ve bunun için berveçhi ati hususat haddei tetkikattan geçirilmiştir.

Evvela bugünkü intihabın esasını intihap kanununun icabı veçhile nüfus miktarı teşkil etmemiş ve yalnîz livalardan beşer mebus intihap edilmekle münhasıran liva esası kabul ve fakat bunun nüfus nazariyesine göre bir nispetsizlik teşkil ettiği de reddolunmamıştır.

Saniyen : İstanbul Meclisi Mebusanı azasından olan mebusanın da Büyük Millet Meclisine iştirakiyle bazı liva azalarının miktarı tezayüt ederek her livadan beşer aza bulunmak nispeti ihlal edilmiştir.

Bugün adedi mürettebi (365)'e baliğ olan azayı kiramdan bir nispet dahilinde lüzumu miktarının tefriki ile Mecliste bir heyeti daime halinde alıkonularak çalıştırılması halinde bu kalacak heyetin tamamiyle Büyük Millet Meclisinin mahiyetini haiz olacağı ve bu suretle Meclisin istimrarı temin edileceği kanaatinde ittifak edilmiştir,

Sureti Tefrika Gelince : Aza heyeti umumiyesinin veya her daire mebusan adedinin nısıf ve sülüs ve rubu gibi miktarının bilintihap tefrik edilmesi keyfiyetinin kabiliyeti tatbikiyesi bulunmadığı karargir olduktan sonra şekli ati en muvafık görülmüştür.

Mecliste daimi bir heyetin bulunması matlup ve esasen her aza bütün Türkiye'nin mebusu bulunduğu ecelden kalacak azanın şahıs ve dairei intihabiyeleri asla nazarı dikkate alınmamış ve ancak intihabatı umumiye için yeni bir usul kabulüne değin teshilen bilintihap her dairei intihabiyeden ikişer azanın bilintihap tefrikiyle altmışı mütecaviz dairei intihabiyeye isabet eden yüz yirmiyi mütecaviz azanın Büyük Millet Meclisi daimi heyetinde aza olarak kalması muvafık görülmüştür,

Zaten mütareke esnasında İstanbul'da içtima eden Heyeti Mebusanın da Türkiye mukadderatına hâkim olmak itibariyle bu miktardan fazla olmadığına bakılacak olursa bunun nüfusu umumiye nispetine tekarrüp itibariyle de muvafık bir miktar olduğu anlaşılır.

Şu kadar var ki; heyeti daimeye intihap ve tefrik edilmeyen zevatın Meclise devam ve Mebusluk sıfatını istimal hakkının mevcudiyeti asla mevzuubahis bile görülmemiştir. Bu suretle intihap ve tefrik edilen zevatın daimi heyet azası sıfatını iktisapları Heyeti umumiyenin hitamı müddetinden iptidar edecektir.

Heyeti daimeye tefrik edilen Mebusandan mazeretleri mevcut bulunan veya sair esbap dolayısiyle Meclise devamları kabil olamayanların kendi makamlarına bir diğerini ikameye salâhiyetleri kabul ve fakat heyeti umumiye kararıyle tekarrür eden bu vaziyetin tebdili yine Heyeti Umumiye kararına tevakkuf etmek esasına binaen bu ikame keyfiyetinin Heyeti Umumiye tasdik ve muvafakatine iktiranı şart ittihaz edilmiştir.

Heyeti Umumiyei Meclisi ve binaenaleyh bütün milleti temsil edecek olan bu daimi heyetin ittihaz

edeceği mukarrerat hususunda vaziyeti istisnaiyesi ile mütenasip bir usul ittihazı muvafıkı nefsülemir görülmüş ve bunun için içtimaın sülüsanı ekseriyet husulüne tevakkufu tensip edilmiştir. Binaenaleyh, bu heyet canibinden müzakere edilecek kavanini âdiyenin adedi mürettep sülüsanının nısfından bir fazlası ve kavanini esasiyenin de adedi mürettep sülüsani ile kararlaştırılması icabedecektir.

Tahsisat meselesi, müteamil şeklinde ipka edilmiş ve temdit edilen müddetler hitamına kadar bu tahsisata bir şey ilave edilmemesi ve ancak heyeti daime azası olarak kalacak olan mebusana mahiye tazminat namı altında yüz lira itası vaziyetin icabı ile mütenasip görülmüştür.

Büyük Millet Meclisi azasının, heyeti daime tarafından her zaman celp ve davet olunabileceği ve bu davete bilumum azanın icabete mecburiyeti kabul olunduktan sonra bu suretle bir davet vukubulmadığı takdirde umum azanın mebdei içtima kabul edilen 23 Nisan tarihinde bilâ davet içtimaı muvafık ve münasip görülmüştür.

Teşrii ve icrai kudretleri nefsinde cemeden azanın tahammül ettiği mesuliyetle mütenasip faaliyetini görmek ve beklemek hakkını haiz olan millete karşı bu faaliyeti göstermeyenlerin mesul olacağı esasını da kabul etmek lazimei inzibattan görülmüş ve onun için her hangi içtima müddetinin nısfını bilamezuniyet geçirenlerin müstafi addolunmaları tensip olunmuştur.

Öteden beri müteaddit mübahasat ve münakaşata zemin teşkil eden memuriyet ile mebusluğun içtimaı keyfiyetini sureti katiyede halleylemeyi encümen münasip görerek, bu iki sıfatın içtimanını ancak vekil ve sefir ve vali ve kumandan, müfettişi umumilere hasretmiş ve şayet bu evsafta bulunmayanların muvakkat bir vazife ifa etmeleri lüzumu hâsıl olursa bu gibilerin alelüsul heyeti umumiyece mezun addedilmeleri ile meselenin hallolunacağı kanaatini hâsıl eylemiştir.

İşte encümen, cümlei meşguliyete dahil bulunan mevadın bugünkü vaziyet ve ihtiyaca göre sürati hallini vecibeden gördüğü bazılarını enzarı umumiyeyi mebusana takdim ile ilk vazifei esasiyesini ifa etmiş olduğu kanaatini arz eder.

Hukuku Esasiye E. R.	M. M.
Trabzon Mebusu	Saruhan Mebusu
Hamit	Refik Şevket
Kâtip	
İçel Mebusu	Gümüşhane Mebusu
Haydar	Hasan Fehmi
Malatya Mebusu	İzmir Mebusu
Lûtfi	Enver
Sinop Mebusu	İstanbul Mebusu
Hakkı Hami	Ahmet Muhtar

Büyük Millet Meclisinin Şekil ve Mahiyetine Dair Mevadı Kanuniye

İçtima

Madde 1. — Büyük Millet Meclisi, teşri ve icra kudretlerini haiz ve idarei Devlete bizzat ve müstakillen vaziülyettir.

Madde 2. — Büyük Millet Meclisi, gayesinin husulüne değin müstemirren hali inikaddadır. Yeni intihabat icrası Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesinin ekseriyeti ârâ ve tayini esami suretiyle vereceği karara mütevakkıftır. Eski Meclis yeni Meclisin yevmi içtimaına kadar vazifesine devam eder.

Madde 3. — Heyeti Umumiye içtimaı 23 Nisan 1336 tarihi mebde olmak üzere dört aydır. Bu müddet ve mebde Heyeti Umumiye kararıyle temdit ve tebdil olunabilir.

Madde 4. — Heyeti Umumiye içtmiaının hitamında heyeti umumiye mahiyetinde olmak ve senei içtimaiye nihayetine kadar ifayı vazife etmek üzere beher dairei intihabiyeden ikişer mebus Heyeti Umumiye tarafından bilintihap tefrik olunarak daimi heyet halinde bulunur. Daimi heyet azasından biri heyete dahil olmayan rüfekasından her hangi birini Heyeti Umumiye muvafakatiyle kendi yerine ikame edebilir.

Madde 5. — Daimi heyet, azayı asliyenin sülüsanı ekseriyetiyle içtima eder.

Madde 6. — Büyük Millet Meclisi azası bila davet içtima eder. İçtima müddetinin nısfını bila mezuniyet geçirenler müstafi addolunurlar.

Tahsisat ve Memuriyet

Madde 7. — Mebusanın senelik tahsisatı bin iki yüz elli liradır. Daimi heyet azasına bu azalığa tarihi intihabından senei içtimaiye nihayetine kadar ayrıca mahiye yüzer lira tahsisat verilir.

Madde 8. — Mebuslukla memuriyet içtima edemez. Ancak Büyük Millet Meclisince tahakkuk edecek lüzuma binaen sefirler ve valiler ve kumandanlar ve müfettişi umumilerin nefislerinde bu iki sıfat içtima edebilir.

REİS — Söyle bakalım Mustafa Bey.

MUSTAFA BEY (Karahisarışarki) — Şu mazbata, şu layihai kanuniye sırf encümenin kendi karihasından, kendisi tertip ederek yapmış ve tanzim etmiş

tarzında gösteriliyor. Halbuki... (Söz almadan nasıl olur sesleri)

REİS — Söz verdim efendim. Mustafa Bey geliniz.

MUSTAFA BEY (Karahisarışarki) — Söylemem efendim.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Efendim müsaade buyurursanız Mustafa Bey arkadaşımızın söylemek istediklerini arz edeyim. Encümenin tanzim ettiği şu mazbatada encümenin tetkikine delalet edecek hiç bir şey yoktur. Yani mazbata muharriri ve saire mazbataya yalnız imza etmişlerdir diyor.

MUSTAFA BEY (Karahisarışarki) — Evet müsaade buyurun arz edeyim beyefendi. Ben biliyorum ki, beş altıdan ziyade, eksik değil, bu şu kanunun vazı lüzumuna dair mevaddı kanuniye ile beraber teklifi kanunide bulunduk. Bendeniz de bulundum. Rüfekadan da üç, beş kişi bulundu. Pekiyi bunlar tarafından vukubulan teklifin münasibi olanları alınır alınmaz, onlar tetkik edilir. Encümen de tabii bunlardan bir hülasa alarak bunu meydana getirdiler. Bunlardan hiç bahis olunmayarak karihasından yapmış gibi göstermek doğru mudur? (Gürültüler) Lütfediniz efendim. Refik Şevket Bey geçende bir kanun müzakeresi esnasında biz (Gürültüler).

Biz rüfekamızı daima küçültürüz diyordu. Böyle buyuruyor mu? Yoksa başka bir şey yok.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Rüfekayı kiram pek güzel hatırlarlar ki...

MUSTAFA BEY (Karahisarışarki) — Heyeti umumiye hakkında ben söz istiyorum.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Devamla) — Heyeti Celilenizin 24 ncü içtimaında idi. Mebusluk ile memuriyet içtima eder mi etmez mi meselesi bu Meclisi Âlide epeyce münakaşayı badi oldu. O zaman bendeniz de bu bapta uzun boylu beyanatta bulunmuştum ve demiştim ki: Mebuslukla memuriyet içtima edemez ve etmemesi lazımdır. Bunun için bir kaç nokta ileri sürmüştüm. Birincisi; Kanunu Esasiyi ileri sürmüştüm ki, bugünkü esasa göre bittabi Kanunu Esasinin haricinde bir teşekküldür. Bu itibarla bu nazariye çürük olarak gösterildi ve reddedilmek istenildi. Dedim ki; evet, eğer Kanunu Esasi yoksa kendimize bir Kanunu Esasi yapmak mecburiyetindeyiz. Vaziyetimizi, yapacağımız şeyleri tayin ve tespit etmeliyiz. Eğer yapacağımız şeyleri tayin ve tespit etmeyecek olursak yapacağımız işler neticesiz olur. Çorba gibi işin içinde bocalar, bir şey yapamayız. Zaman beni teyit etti ve ispat etti ki; hakikaten Kanunu Esasi için bir esas kabul edilmeyecek olursa bir iş yapılamayacağını gösterdi ve bütün arkadaşlarım nazarında birer suretle tecelli etti ve nihayet...

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Lütfen iki delil.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Devamla) — Müsaade buyurunuz. Hilmi Bey kardeşimize bir delil göstereceğim. Belki kendileri burada bulunmuyorlardı. Rıza Nur Beyefendiye bir arkadaşımız bir sual takriri vermişti. Rıza Nur Beyefendi bu kürsüden bar bar bağırıyorlardı; olur mu efendim? Benim maiyetimde çalışan bir efendi, benim memurum benden sual ve istizah yapıyor diye bağırıyordu ve bunu siz halledin diye tepiniyorlardı ve o vakit mebuslukla memuriyet içtima edemez ve edecek olursa böyle fena şekiller tahaddüs eder. İşte Hilmi Beyefendi size bir misal. İsterseniz daha bir çok misal bulayım. Fakat Heyeti âliyenizin vaktini izaa etmek istemem, bittabi heyeti âliyece malumdur. Malum olduğu için bittabi misalleri tekrar ettirmek de doğru bir şey değildir. Çok teşekkür ederim ki, Kanunu Esasi Encümeni de bu lüzumu takdir etti ve zamanlar da bunu ispa etti. Mebuslukla memuriyet içtima edemez ve yalnız mutlak olarak kabul etmekle beraber bugünkü içinde bulunduğumuz hadisasın vakayii itibariyle biraz fedakârlık yapmak istedi.

Çünkü hakikaten bendeniz de bunu takdir ederim. Memleketin sevk ve idaresini tanzim edecek, ileri götürecek arkadaşlarımız gerek dahilde olsun, gerek hariçte olsun, rical kıtlığına malikiz. Çok arzu ederdim ki, millet böyle rical yetiştirmek hususunda fakir olmasın ve feyyaz adamlar yetiştirsin. İşte bu cihetledir ki, maatteessüf buna malik değiliz. İşte bunun için, kıymetli arkadaşlarımızın mesaisinden dûr kalmamak için, bazı istisnalar kabul ediyorlar. Bendeniz de bunu kabul ediyorum. Efendiler eskiden ben de bunu kabul etmiyordum, kabul etmek istemiyordum ve diyordum ki, bila istisna mebuslukla memuriyet içtima etmesin. Faka dairesi (heyeti umumiyesi hakkında söz söylesinler sesleri). (8 nci maddesi hakkında söz söylüyor sesleri).

Efendim heyeti umumiyesinden bahsediyorum. Heyeti umumiyesi demek maddelerin mecmuu demektir. Heyeti umumiyede maddesi de dahildir ve heyeti umumiyesi hakkında birer birer noktai nazarlarımı tespit ediyorum. İstical buyurmayınız efen-

dim. Bu gibi mesailde ki, Kanunu Esasi meselesidir. En mühim bir meseledir. Binaenaleyh hututu esasiyesi itibariyle söylemek lazımdır ve biraz dinlemenizi istirham eylerim. Bu esas da böyle kabul edildikten sonra en mühim bir noktaya Kanunu Esasi Encümeni temas etmiş bulunuyor. Bendeniz asıl noktai nazarımı buraya temas ettirmek istiyorum ve söz almaktan da maksadı yegânem budur. Meclisin vaziyetini bir defa düşündükten sonra müstemirren içtimaı lüzumuna kail oluyor, bu, gayet doğrudur. Mademki Meclisi Âli ittihaz etmiş olduğu bir kararla, hem icrai hem teşrii kuvveti nefsinde cemetmekle mukadderatı millete fiilen vaziülyettir, dedikten sonra, tabiidir ki, kuvvetin tecezzi etmemesi lazımdır ve kuvvetin tecezzi etmemesi itibariyle Meclisi Âlinin müstemirren içtimaı ve inikadı lazımdır. Bu esası kabul ediyor. Çok teşekkür ederim.

Bu esası kabul ettikten sonra, bundan bu suretle bulmuş olduğu girizgâhla ayrılıyor ve kabul etti. ği esası yine kendisi, bilmem makul, bilmem gayri makul sebeplerle, çürütüyor. Müçtemian ve müstemirren devamı lazımgelir, dedikten sonra, Meclisin müddeti içtimaiyesi dört aydır diyor.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Reis Bey usulü müzakere hakkında söyleyeceğim. Şükrü Beyin bu mütalaasını ikinci maddenin müzakeresi sırasında söylemeye mani nedir? Efendim kendisinden rica ederiz ki, böyle bir kanun lazım mıdır, değil midir? Bunu söylesinler. Bunları ikinci maddenin müzakeresi sırasında söylesin efendim.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Pekiyi efendim, bendeniz böyle bir kanunun yani heyeti umumiyesi itibariyle, lüzumuna kailim. Fakat Meclisin de müçtemian ve müstemirren lüzumuna kailim.

SIRRI BEY (İzmit) — Usulü müzakere hakkında söyleyeceğim. Bendeniz Şükrü Beyin mütalaasını tekrar edeceğim. Kanunun ihtiva ettiği mevadda ne kadar sakatat varsa bidayeten söylenmelidir ki, Heyeti Umumiye tenevvür etsin. İhtimal ki, o kanunu artık reddedeceğiz. Maddelerin arasındaki sakatatı söylemek lazımgelir. Şükrü Bey o sakatatı tadat ediyor. Sakatat malum olmadıkça kanun reddolunmaz ki.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Mukabele edeceğim.

REİS — Sizden evvel söz isteyenler vardır.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Efendim cevap vereceğiz.

REİS — Hayır söz istemediniz.

Müfit Efendi, Feyzi Efendi!

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Efendim böyle olursa kabul veya ademi kabulden ibaret kalacaktır. Lehindeyim, aleyhindeyim diye söz söylenecek.

RASİH EFENDİ (Antalya) — Efendim malumu âliniz bu bir kanundur, bu kanunu kabul eden...

İSMAİL SUPHİ BEY (Burdur) — Kanun değil, bir layihai kanuniye teklifidir.

RASİH EFENDİ (Antalya) — Bir kanun mazbatası, yani teklifi kanuni rica ederim, elfaz üzerinde oynamayalım. Münakaşa etmeyelim. Müzakere edilmek istenilen bir teklifi kanuni...

Meclisin bu kanunu kabul ettikten sonra harice karşı alacağı vaziyeti şimdiden düşünmek icabeder. Onun için söylenilen sözden sıkılıpta boğuntuya girmeyelim. Bu kanun onun için iyi müzakere edilsin. Rastgele kabul veya ret reyi veripte müşkül bir mevkide kalmayalım. Çünkü Meclisin müşkül bir mevkide kalması demek; memleketin müşkül bir mevkide kalması demektir. Onun için söylemeli ve söyleyelim. Yalnız tabedilmekle, tevzi edilmekle olmaz. Ben anlarım, fakat arkadaşlarım benim anladığımı duymazsa (gürültüler) rica ederim efendim öyle değil, yani benim anladığımı arkadaşlarıma duyuramazsam... (Sözünü geri al sesleri) hayır efendim sözümü duyuramazsam.

MUSTAFA VASFİ BEY (Tokat) — Senin kadar herkes anlar (gürültüler).

RASİH EFENDİ (Devamla) — Anladığımı arkadaşlarıma duyuramazsam, ifham edemezsem ne olur? Benim ne reyde olduğumu arkadaşlarım ne anlar? Söz ikmal edilmeden işi gürültüye dökmeyin. Çünkü meram kelime ile ifham edilmez ki :

Maddelerden birinde; her dairei intihabiyeden iki aza bırakacak... (Maddeye geçmeyiniz sadaları) maddelere gelmezden evvel heyeti umumiyesi hakkında söz söylemek demek ne demektir? Muhtevi olduğu mevattan birisini halletmek demek değil midir rica ederim?

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Müsaade buyurulur mu efendim? Arkadaşımız meselenin lehinde veyahut aleyhinde olduğunu evvelce söylerse ona göre kendisinin salâhiyetini tayin eder. O zaman ya dinlenir ya dinlenmez.

RASİH EFENDİ (Devamla) — Efendim kanunun lehindeyim esas itibariyle, fakat bazı tadilât icabetti.

HAMDİ NAMIK BEY (İzmit) — Bendeniz bu kanunun aleyhindeyim. Çünkü bundan maksat yani Meclisiâlinizin adedi 365 itibar edildiğine nazaran, azanın kesreti ve bunun için ihtiyar edilecek masrafın kesreti gibi bir maksat var. Halbuki şimdiye kadar, maalesef arz ediyorum ki, Heyeti celilelerinin mevcudu 180, nihayet 200'ü tecavüz etmemiştir. Kimisi memur kimisi mezun, kisimi hiç gelmemiştir. Binaenaleyh neticede 120 kişiyi burada bırakmak ve nihayet elli altmış kişiye mezuniyet vermekten ibarettir.

Bu Meclis madem ki idarei Hükümete ve memlekete vazıülyettir, diğer Meclisi mebusana kıyasen bunun müddetini dört ay olarak kabul etmek katiyen doğru değildir.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Madde müzakeresi.

ALİ ULVİ BEY (Burdur) — Efendiler ben kanun teklifinin aleyhinde söyleyeceğim. Büyük Millet Meclisinin idame ve istimrarı hakkında Kanunu Esami Encümeninin matbu olan mazbatasında görülen mevaddı kanuniye, esbabı mucibe kısmen muvafık olsa da, dördüncü maddesinde azayi daimenin sureti tefrikine...

MAZHAR BEY (Aydın) — Okusanız daha iyi olur.

ALİ ULVİ BEY (Burdur) — Okuyorum efendim. (Handeler)

Sureti tefrikine dair dermeyan edilen usul yani yeni bir usul kabulüne değin teshilen, bilintihap her dairei intihabiyeden ikişer azanın intihap ve tefriki ve heyeti daimeye intihap ve tefrik edilmeyen zevatın Meclise devam ve mebusluk sıfatını istimal hakkının mevcudiyeti asla mevzubahis bile görülmemesi itikadımca katiyen mantıki değildir. Zira evvelâ birtakım devairi intihabiyede meselâ bilhassa benim dairei intihabiyem olan Burdur Sancağındaki mebuslar İstanbullu ve yabancı olup gerek benim gibi memuriyette sakal ağartmış ve bigayri hakkın Dersaadet Hükümetince infisal ettirilmesi üzerine bulunduğu livadan mebus intihap olunarak (şiddetli gürültüler) maaile Ankara'ya koşup gelmiş, İstanbul'a gitmemiş veyahut İstanbul'dan kaçıp buraya gelmiş zevat senei kâmile zarfında vatana ve millete hizmet etmek isterken bu hizmetlerinin reddi ve rüfekayı muhteremesinin kabulüne taliki büsbütün lüzumsuz ve gayri mantıkidir. Bahusus mazereti meşrularına binaen memleketlerine gitmek isteyen bunca mebusanı kiram olmakla beraber onların yerine benim gibi yersiz yurtsuz ve İstanbul'a gitmeleri gayri kabil kabul felâketleri mucip olacak bivayeleri (gürültüler) kabul ve kemakân istihdamı elzem iken bilakis encümence retleri cihetinin iltizamı (gürültüler) ve rüfekayı muhteremesinin (gürültüler).

REİS — Müsaade buyurun.

ALİ ULVİ BEY (Devamla) — Encümence retleri cihetinin iltizamı ve rüfekayı muhteremesinin kabulüne taliki asla makul olamaz. Ve böyle birtakım rüfekayı rencide edecek muamelei narevaya hiçbir lüzum yoktur. Arkadaşlarımız içinde kâr azmude, tecrübedide nice memurin Heyeti Vekilei muhterememden ihtiyar olmuşlar, artık mazharı teveccüh olmadığı ve rüfekaca meslekleri dahilinde bir encümen azalığına bile (gürültüler) kabul edilmeyerek meyus kaldıkları gibi (gürültüler) sinini vefire istikametle hizmetleri yüzünden şimdiye kadar İstanbul'da ne bir mülk ve akara, ne bir şeye, hatta başını sokacak bir haneye bile malik olmamış...

DR. MAZHAR BEY (Aydın) — Madem ki tahriren okuyorsa tabettirerek hepimize verselerde okusak daha iyi olur.

ALİ ULVİ BEY (Devamla) — Efradı ailesinin maişetini teemmül ile dilhun olmakta bulunmuş olan bu bivayegânın azayı daimilikten mahrum bırakılması nasıl muvafıkı adalet olur?

REİS — Rüfekayı kiram rica ederim dinleyelim.

ALİ ULVİ BEY (Devamla) — Takririm de vardır.

BİR MEBUS BEY — Tabı ve tevzi etsek çok iyi olur, tahtaya yazın da okuyalım.

ALİ ULVİ BEY (Devamla) — Saniyen; Heyeti daimeye tefrik edilen azadan biri (Gürültüler) herhangi bir rüfekasından...

BİR MEBUS BEY — Şahsiyete mütaalliktir, zapta geçmesin. (Gürültüler alkışlar).

DR. MAZHAR BEY (Aydın) — Reis Beyefendi rica ederim, meselei asliye ile hiç alâkası yoktur. Sadede davet buyurunuz.

ALİ ULVİ BEY (Devamla) — Binaenaleyh encümeni mezkûrun... (Gürültüler).

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Reis Beyefendi müsaade buyurunuz dinleyelim.

REİS BEY — Musa Kâzım Efendi buyurunuz.

MUSA KÂZIM EFENDİ (Konya) — Efendim bu kanunun maddelerinde bazı mucibi tadilât ahval ve fıkralar olmakla beraber kanunun heyeti mecmuası herhalde menafii mülk ve millete muvafıktır. Filhakika İstanbul'un işgali üzerine Heyeti temsiliye vata-

nın müdafaası için icabeden esbap ve vesayile mümkün olduğu kadar süratle muvaffak olabilmek için kanunu esasinin çizdiği hududun fevkinde olarak, zaruretten her livadan beş mebus intihabını tahtı karara almış ve o suretle işe başlamıştır. Ahiren İstanbul'dan, bazan firar suretiyle, bazan suveri saire ile gelen mebusların da Büyük Millet Meclisine iltihakları lüzumu, yine menafii mülk ve milleti temine matuf olmak itibariyle, onların da kabulüne kadar verilmiş ve menafii mülk ve millete hâdim olduğu muvafık görülmüş, onlar da kabul edilmiştir. İhtimalki daha bazı gelecek rüfeka da bulunabilir. Şu hale nazaran; intihaba her livadan beş ve sonradan gelenlerle bunların adedi 365 veya daha fazlaya baliğ oluyorken bu miktara nazaran adedi mürettebi muhafaza etmek suretiyle kanunun icrası hemen adîmülimkân gibi bir hale geliyor. Çünkü kısmı küllisi mezun, bir kısmı hasta, bir kısmı da bazı vezaifi mühimme ile, meselâ kumandanlık, valilik, mutasarraflık gibi vezaifi mühimme ile meşgul bulunacak, binaenaleyh adedi mürettebi muhafaza etmek suretiyle usule muvafık ve bilhassa ekseriyeti sülüsanı âra husulü zaruri olan mevaddın müzakeresinde usule muvafık müzakere mümkün değil, dairei imkândan harice çıkmıştır.

Bununla beraber gerek harcırah gerek tahsisat ve bunların gidip gelmesi gibi masarifatta oldukça bütçeye mühim bir yekûn ilâvesinden hâli değildir. Binaenaleyh burada her livadan iki mebus kalmak suretiyle diğerlerinin mezun addedilmesi, hem kesreti adediyeden husulü tabii bulunan bazı müşkilâtı izale ve hem de gittikleri yerlerde daha ziyada mevzii ve mevkii vezaifi mühimmei milletle meşgul olacakları cihetle bu kanunun kabulünü teklif ediyorum. (Bravo sadaları).

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Karahisarı Şarki) — Müsaade buyurulursa buradan söyleyeyim. Efendim lâyihada bazı esasat var ki, rüfekanın cümlesi o esasatın tespiti taraftarıdır. Binaenaleyh bunun heyeti umumiyesi hakkında bendeniz bu kadar uzun müzakereye mahal görmüyorum. Ama maddeler muhtacı tadildir, o başka, Binaenaleyh birde takrir takdim ettim. Maddelere geçilmesini teklif ederim.

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair bir takrir vardır.

B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Müzakere kâfidir Teklifi kanuninin heyeti umumiyesinin kabuliyle maddelerinin müzakeresine geçilmesini teklif ederim.

18 Ağustos 1336
Karahisarı Sahip
Mehmet Şükrü

KÂTİP MUHİTTİN BAHA BEY — İsparta Mebusu Hacı Tahir Efendinin de ayni mealde bir takriri vardır.

REİS — Efendim şu lâyihai kanuniyenin heyeti mecmuasına ait olan müzarekenin kifayetini, yani müzakereyi kâfi görenler ellerini kaldırsın.

SESLER — (Maddelere geçilmek şartiyle).

REİS — Ekseriyetle kabul olundu efendim. Rica ederim, heyeti umumiyesine ait olan müzakerenin kifayeti kabul olunursa maddelere geçilmek sözünün (Gürültüler) fazla olduğu tabiidir. Efendim müsaade buyurulursa Meclisi tatil edeceğim. Rica ederim, riyasete azıcık haysiyet verin. Yarınki ruznameyi okuyorum. (Daha vakit var sadaları).

BİR MEBUS — Beş dakika celseyi tatil ediniz kâfidir.

HACİM MUHİTTİN BEY (Karesi) — Heyeti umumiye çalışmak istiyor, beş dakika tatil ediniz.

REİS — Müsaade buyurunuz, yarına kadar tatili kabul etmiyor musunuz? (Hayır sesleri).

BİR MEBUS — Beş dakika teneffüs istiyoruz.

REİS — Peki on dakika teneffüs.

ÜÇÜNCÜ CELSE

Açılma Saati : 7 Badezzeval

REİS : MUSTAFA KEMAL PAŞA

KÂTİP : Feyyaz Âli Bey (Yozgat), Muhittin Baha Bey (Bursa)

REİS — Efendim celseyi açıyorum.

Maddelerin müzakeresine geçiyoruz. Müsaade buyurursanız birinci maddeyi okuyalım.

(Birinci madde Feyyaz Âli Bey (Yozgat) tarafından okundu) :

Madde 1. — Büyük Millet Meclisi, teşrii ve icra kudretlerini haiz ve idarei devlete bizzat ve müstakilen vaziülyettir.

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Efendim birinci madde, malûmu âliniz, Heyeti Umumiyece kabul edilmiş bir şeklin tespitinden başka bir şey değildir. Bendeniz onu muvafık buluyorum. Heyeti muhteremeleri evvelce bu şekli kabul etti ve bugünkü Meclisimizin sureti teşekkülü ve intihap ettiğimiz vekillerin şeraiti salâhiyeti itibariyle aynen bugünkü vaziyeti tespitten ibarettir. Bunun leh ve aleyhinde söylenecek bir şey göremiyorum. Bendeniz onun için maddenin aynen kabulünü muvafık buluyorum. (Doğru sesleri)

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Karahisarışarkî) — Bendeniz birinci maddeyi muvafık, fakat pek mutlak görüyorum. Onun için, hem evvelce icra ettiğimiz yemini teyit etmiş olmak ve hem de ikinci maddedeki «Gayesinin husulüne değin» tabirinden maksadımız ne olduğunu kanun halinde de tespit etmiş olmak için birinci maddeye bir fıkra ilâvesini arz ediyorum. O fıkrada; «Hilâfet ve saltanatın, vatan ve milletin istihlâs ve istiklâline kadar» kaydıdır...

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Onu kabul ettik.

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Devamla) — Binaenaleyh bir de takrir takdim ediyorum. İkinci madde başka efendim, bendeniz birinci madde için söyledim.

REFİK BEY (Konya) — Efendim zannediyorum ki, şimdiye kadar yapmış olduğumuz işlerin, verdiğimiz kararların en mühimmini bugün şu dakikada müzakere ettiğimiz şu kanun teşkil eder bendeniz bunun ehemmiyetini pek mühim görüyorum. Heyeti Celilenizin bilhassa nazarı dikkatini kanunun birinci maddesine celbediyorum. Biliyorsunuz ki, fevkalâde bir hâdise üzerine toplanan Heyeti Celileniz Meclisin küşadında Reisi Muhteremimiz Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından kıraat buyurulan bir takriri müteakip Meclisin icrai ve teşrii vezaifi birlikte ifa etmesine karar vermişti. Bendeniz; içinde yaşadığımız hâdisatı fevkalâde dolayısiyle, durudiraz müzakere edildikten sonra bu işe karar verilmesini o zaman, o celsede arz etmiştim. Şimdi işte tam o nokta üzerine geldiğimiz için o meseleyi arz edeceğim : Mesele o kadar mühimdir ki, bunun ehemmiyetini buradan söylemeye lüzum görmüyorum. Çünkü Heyeti Celileyi teşkil eden rüfekayı kiramın hepsi bu ehemmiyeti doğrudan doğruya müdriktir. İcra vazifesi teşri vazifesiyle birleşince, zannediyorum ki, Meclisi Muhteremeniz vazifei murakabesini, vazife teşriiyesini bihakkın ifa edemeyecek bir vaziyet karşısında kalıyor. Gerçi şimdiye kadar kabul etmiş olduğumuz esas üzerine bu vazifeyi yapmaya çalıştık ve zannederim ki, tamamen ve lâyıkiyle yapamadık. İcra ve teşri vazifesini üzerine alan Meclis, mesaili idariyenin mesaili esasiyei vataniyenin tekmil teferruatına kadar, kendi vazifesini ifa suretiyle müdahaleye ne muktedirdir ve ne de buna imkân vardır. Bu itibarla ve bu zaruret dolayısiyle, kendi aramızdan intihap ettiğimiz Heyeti Vekileyi bu vazifeye memur etmiştik. Fakat burada nazarı dikkatinizi bir noktaya celbedeceğim : Heyeti Vekileyi teşkil eden zevatı muhtereme fevkalâde vatanperver, çok yüksek duygulu zevattan müteşekkil olmakla beraber, itiraf ederiz, onlar da insandır, onların da hata etmesi ihtimal dahilindedir. Şu halde şimdiye kadar yapılan icra işlerinden, eğer doğrudan doğruya icra vazifesini üzerine almış olan Heyeti Celileniz haberdar edilmiş olsa idi, yarın herhangi başgösterecek mucip muaheze bir meseleden dolayı; efendiler, size müracaat ettik, reyinizi aldık, şu kararı verdik ve bu suretle vazifemize devam ettik diyebilirlerdi. Halbuki zannediyorum ki şimdiye kadar böyle bir vaziyet karşısında kalmadık. Binaenaleyh bendeniz bu maddenin lüzumu vazında iztırarı katî olmakla beraber, Heyeti Muhteremenizden rica ediyorum; vazifei icraiyemizin ifasında; istikbalde huzuru tarih ve kanunda, tamamen vazifesini yapmış birer vekil diye tanınmak için ve bihakkın ifa ettiğimizi gösterebilmek için, behemahal vazifei icraiye-

nin esasatı vataniye ve idariye ve siyasiyatı dahiliye ve hariciyemize müteallik hususatta, hiç değilse Heyeti Muhteremenizin reyine, kablelicra, müracaat edilsin. Bu maddenin lüzumu vazına taraftarım ve bu hususta da bir takrir takdim ediyorum.

MUSTAFA TAKİ EFENDİ (Sıvas) — Bendenizin maksadını kısmen Ali Süruri Efendi söyledi bendenizin de maksadım o idi. Bir de takrir takdim ediyorum... Bu kanun bir kanunu esasidir ve Meclisin kanunu esasisidir. Kanunu Esaside gaye musarrah olmalıdır. Yani bu Meclisin teşekkülündeki gaye nedir? Bu gaye muvazzahan mezkûr olmalıdır.

REİS — Zannederim ki gaye meselesi ikinci maddededir.

MUSTAFA TAKİ EFENDİ (Devamla) — Arz edeceğim efendim. Gerçi ikinci maddede «gayenin hususlü için» diye bir kayıt vardır. Fakat o gayenin neden ibaret olduğu orada mezkûr olmadığı gibi, maamafih orası yeri de değildir, çünkü gaye mukaddemede izah olunmak lâzım gelir. Zaten birinci madde müfit, muhtasar ve güzel yazılmış. Fakat diğer cihetlerini şey ediyor. Hâsılı gaye tavazzuhu etmiyor. Bendeniz şöyle teklif ediyorum ki, madde şu suretle tadil olunmalıdır :

«Hilâfet ve saltanatın ve vatan ve milletin istihlâsına ve husulü istiklâline değin teşri ve icra kudretlerini haiz ve idarei Devlete bizzat vaziülyeddir.» Bu suretle tashihini talep ediyorum.

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Efendim bu madde hakkında Refik Bey biraderimiz gayet ehemmiyetli bir meselenin üzerine bastılar ve hakikaten bu Millet Meclisi iki sıfatı kendi uhdesinde cemetmiş oluyor. Bir sıfat, teşri sıfatı, bir sıfat, icra sıfatı... İcra sıfatı deyince; bendenizin aklıma gelen bir nokta vardır ki, bu sıfat, Hükümet sıfatı değildir. Ancak başımızda Halifemiz bulunmadığından ve o, esarette olduğundan, Halife esaretten istihlâs edilip başımıza gelinceye kadar, Halifenin haiz olduğu hukuku Meclisi Muhtereme bir şahsa tevdi etmemiş. Meclisin şahsiyeti maneviyesine tevdi etmiş ve bu icra kudretini kendisi haiz bulunmuştur. Şimdi teşri sıfatiyle, bu mülkün, bu milletin idaresine ait olan kanunlari tanzim eder, yapar ve kendi içinden ayırmış olduğu - Encümeni diyeceğim bendeniz ona âdeta - çünkü kendi kuvvet ve vazifesini böyle üç yüz kişinin yapmakta güçlük çekeceğini bildiği için, kendisinin makamına ikame etmek suretiyle bir heyete tevdi eder. Bu heyet aynı Meclis efradının haiz olduğu sıfatları haiz bulunmasına ve onda da teşri sıfatı olmasına binaen kendisinin yapmış olduğu bu icra vazifesini, hükümdarın vazifesi noktasından yapmaz, Hükümet noktasından, Hükümete tevdi edilmiş bir heyet noktasından bu vazifeyi yapar ve bu vazifeyi bu şahsiyeti maneviyenin tanzim ve tertip edip kendisine tevdi etmiş olduğu kanunları hüsnü tatbik ve ifada kusur ederse olvakit bu Meclise karşı teşri sıfatiyle mesul ve muatep olur. İşte icra sıfatını bendeniz böyle anladığımdan dolayı, Kanunu Esasimizin yedinci maddesinde tadat edilen ve hükümdarımız başımızda olmadığından dolayı onun yapabileceği işler vardır ki, onun yapacağı o işleri Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti maneviyesi ifa eder. O şahsiyeti maneviyeyi ifa etmek, bir icra sıfatını haiz olmak demektir. Eğer böyle demezsek, hem teşri sıfatını hem icra sıfatını deruhde etmiş bir adamın hem sail hem mesul olması lâzım gelir efendiler. Bu Meclis yaptığı kanunları tatbik ettirmek suretiyle mesul edeceği zat, eşhas, kendisi olmak lâzım gelirse bunu kim mesul edebilecek? Kimse mesul edemeyecek. Ancak olsa olsa vicdanı mesul edecektir.

Bu suretle kurtulmak için millet elbette mesul eder. Fakat millet kendi makamına bizleri ikame etmiştir. Efendiler şimdi burada bulunan Büyük Millet Meclisi muhterem efradı bütün Osmanlı milletini temsil ediyor. Bütün Osmanlı milleti demektir. Binaenaleyh bu millet teşri hakkını bu suretle, arz ettiğim dairede almış, icra hakkını da başında hükümdarı bulunmadığından, hükümdarı gelinceye kadar ona vermiş başka bir ferde tevdi etmeyeceğim demiştir. Bundan dolayı icra ve teşri sıfatlarını bu suretle Heyeti Muhtereme kabul ettikten sonra, ancak kanunun maddesinde kudret kelimesi var, bu sıfat pek büyük bir sıfattır. Onu bendeniz Heyeti Muhteremeden rica edeceğim ki. «Meclis teşri ve icra vazifeleriyle mükelleftir» eğer böyle dersek, burada kelime itibariyle de hata etmemiş oluruz. Çünkü bir meselede iktidarı olan bir zat isterse istimal eder, isterse istimal etmez. Onu istimal etmediğinden dolayı kimse mesul ve muaheze edemez. Benim iktidarım var, bu iktidarım dahilinde büyük bir müessese vücude getirmeye param da var, getirmezsem kimse beni mesul etmez. Şimdi burada teşri ve icra kudreti kendinizde mevcut olduğu cihetle ben o vazifeyi ifa etsem de etmesem de muhayyer kalıyorum. Bu bir vazifedir. Bu vazife ile mükellef olmalıyız ki vatanı kurtarmalıyız. Şimdi «Büyük Millet Meclisi teşri ve icra vazifeleriyle mükellef ve idarei Devlete bizzat vaziülyeddir» buyuruluyor. Burada bizzat kelimesi de ... Zat kelimesi cümlenizin malûmudur ki, bir kerre zimmet ve ahit ve bir kerre de nefis

manasına gelir. Eğer buradaki zat kelimesi, her fert binnefis dersek, asıl maksattan çıkmış oluruz. Hem her birerlerimiz ayrı ayrı bu vezaifi ifa etmekle mükellef bulunuyoruz. Binaenaleyh bendeniz burada şahsiyeti maneviyeyi tespit ettirmek suretiyle, başka bir yanlışlığa da meydan kalmamak için; bizzat kelimesini, şahsiyeti maneviye itibariyle alır ve fakat müstakillen kaydının bu maddei kanuniyeden kalkmasını teklif eylerim. Çünkü bakınız efendiler, biz meşrutiyet için can veren ve hayatını tehlikeye atan bir millet olduğumuz halde, burada biz müstakillen idare edeceğiz deyince, mükellefiyet gibi bir mana çıkar. Bu manayı verdirmemek için «Müstakillen» kelimesinin kalkmasını «ve vazife ile mükellef» suretiyle tashih ederekten tadilini Heyeti Muhteremeye teklif ediyorum. (Pek muvafık sadaları)

ALİ ŞÜKRÜ BEY (Trabzon) — Efendim, bendeniz, iki refiki muhteremin söylemiş olduğu şeyde ısrar edeceğim zannederim ki etraftan işittiğim... (İşitmiyoruz sesleri) ... Bendeniz iki refik muhteremimin mütalâatını tekit edeceğim; görüyorum ki, onlar da kabul edilmemek taraftarlığı var. Halbuki bunun kabulü zarurî bir şeydir. Büyük Millet Meclisi teşri ve icra kuvvetlerini haiz, her ne ise; burada malûmu âliniz her kanunun mukaddemesi, o kanunu icabettiren esbap ne ise onu tamamiyle cami olması lâzımdır. Burada «Hilâfet ve saltanatının ve vatan ve milletin istiklâl ve istihlâsı temin edilinceye kadar» kaydı var. Buna lüzum ve zaruret hissedildiği için - ki mazbatada ayrıca bir mutarıza içine alınmıştır - onun aynen birinci maddeye konması lâzımdır. Bunu izah için misal söylemeyeceğim. Arkadaşlarımdan birisi varit olan mahzuru demin söylediler. O mahzuru da burada söylemek caiz değildi. Zannediyorum bundan bir çok şeyler çıkabilir. Şu gayeyi istihsal edinceye kadar... Fakat o gayenin ne olduğu, mazbatada var, kanunun metninde mevcut değil. Binaenaleyh kanunun metnine, yani birinci maddeye şu kaydın konmasını teklif ediyorum arkadaşlarımla beraber.

DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Bendeniz mevzubahs olan tadilât hakkında söz söyleyeceğim : Daha Meclisi Âli küşadında sebebi tecemmü ve vücudunu en parlak ve mutantan bir surette âleme ilân etmiş ve demiştir ki; bu gayeyi istihsal için - ki o gaye zaten küşadında zikredilmişti - toplandık. Bilmem mütemadiyen tekrarından başka bir şey olmaz mı? Denilebilecek ki; bu bir Kanunu Esasidir. (Kanunu Esasî sözleri) Kanunu Esasî, bugünkü muvakkat vaziyetimizi tespit etmek ve bizi kanun dairesinde hareket için yapılmış mevaddı esasiyedir. Binaenaleyh bu mevzubahs olan gaye sırf bir esbabı mucibeden ibarettir. Bu esbabı mucibe metni kanunda ekseriyetle zikredilmez.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Müsaade buyurunuz Reis Paşa, bendeniz mazbata muharriri sıfatiyle bazı izahat vereyim.

REİS — Buyurun.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Efendim rüfekayı kiramdan söz söyleyen beş arkadaştan Refik Beyle Müfit Efendinin ve Sürüri Efendiyle Taki Efendinin ve Ali Şükrü Beyin mütalâaları birdir. Beş kişi söz söylemiş ve iki noktada ittihat eylemiş...

Şimdi hakikaten vaziyeti esasiyemizi sureti sarihada tespit edecek bu kanunun, kanun olmak için lâzım gelen evsaf ve mezayiyi haiz olmasından mümkün olduğu kadar dikkat etmek hepimizin borcudur. Ondan dolayıdır ki Kanunu Esasi Encümeni, gerek mazbatasını tanzim etmek hususunda bütün rüfekasının himmetini ve kanunun kelimelerini vazetmek hususunda bütün kuvvet ve gayretini sarfetmiştir. Şurasını arz etmek isteriz ki; mevaddı kanuniye mazbatadaki ifade; kanunun maksadını gösterir, ki onun tebellür etmiş kısmıdır. Onda münakkahiyet aramak şarttır. Elverir ki huzuru heyette her kelimenin manası münferiden ve aleltafsil anlatılmış olsun. O halde ta bidayeti içtimaımızdan bugüne gelinceye kadar defaatla tekrar etmiş olduğumuz ibaratı - ki Sürüri Efendi, Taki Efendi ve Ali Şükrü Beyin talepleri bu meyana dahildir - bunu tekrar koymak ve bilhassa mazbatada sarahaten zikrolunduktan sonra, fazla bir şey olacaktır. Onun için encümen zaten maksadı tayin etmiş ve her suretle tekrar edilmiş bir fikri kanun halinde tespit etmeyi, Kanunu Esasî olmak mahiyetiyle, mütenasip bulmadı. O fikri tamamen kabul etti. Nitekim parantez içerisinde de gösterdi. Onun için «hilâfet ve saltanatla istihlâs ve istiklâline değin» tabiri zaittir.

«İstihlâsına tabiri» ziyadedir. Çünkü zikrolundu. Tekrar zikretmek zaittir. İkinci fıkra, bilhassa ehemmiyetlidir. Refik Bey ile Müfit Efendi tarafından teklif edilen şey; salâhiyeti padişahiye ait olmak üzere mesele mevzubahs olduğu zaman mucibi iştibah olbir fıkranın derci ve böyle salâhiyeti padişahiye ait mayacak bir kaydın zikridir. Heyeti Muhteremeye evvelâ şurasını söyleyeyim : Büyük Millet Meclisinin şekil ve mahiyetine dair tertip ve tanzimi münasip görülen mevaddı kanuniyeden ancak şimdilik bir kaç noktayı arz ediyoruz. Bunlardan maada encümende,

gerek Heyeti İcraiyenin ve gerek Meclisin ve gerek bunların mütekabilen ait olan vezaifini gösterir müteaddit tekâlif vardır ve o tekâliften bir kaç tanesi ve bilhassa iki tane ehemmiyetlisi Karahisarışarkî Mebusu Mustafa Beye aittir ve zannederim ki tekliflerin mecmuu elliyi geçmiştir. Bu bahsedilen mesele, hukuku padişahî meselesi, Büyük Millet Meclisinin tarifine sığar bir mesele değildir. Belki Büyük Millet Meclisinin ifa edeceği teşri ve icra vezaifinden hukuku padişahiye taallûk eden kısmının nasıl icra edileceğine dair, bu ayrıca bir meseledir. Biz onu göstereceğiz. Efendim Büyük Millet Meclisinin tarifini yaparken, nitekim orada ayrıca bir tarif göstermek kanunu başka şeyle karıştırmaktır ki doğru olamaz. Sonra Müfit Efendinin buyurdukları bir nokta; «bizzat» yerine «şahsiyeti maneviye» tabirini kabul edelim diyor. Encümenin de oradaki «bizzat» tan maksadı, bizzat her birinin yegân yegân icra kuvvetine müdahale mânasına değil, belki Meclisin şahsiyeti maneviyesi olur. Evet onu da tasrih ederiz. Meselâ efendim «müstakillen tabirine dokunmak istiyorlar. Şurasını da arz etmek isterim : Vaziyetimiz ihdas olunmuş ve takarrür etmiş bir çok mevat ile kanun şeklinde tespit olunduktan sonra «müstakillen» tabirinin ifade edebilecezi bir mana ve bir kelimeden daha kuvvetli bir kelime yoktur ki o imzayı kastedebilsin. Evet bugün istihsali maksada azmetmiş, bu kelimenin, haiz olduğumuz mevkiin kudret ve azametini göstermek üzere müstakillen tabirinden daha iyi gösterecek başka bir tabir yoktur ki arz etsin. Müstakiliz, zaten bugün istiklâlimizi istihlâs etmek için istiklâl ve belki istiklâlimizin fevkinde bir kuvveti haiz olmamız lâzımdır. Sonra efendm «kudret» yerine «vazife» tabirini kullanmak istiyorlar. Kudret ile vazife arasındaki fark, herhalde hukuku esasiye kitaplarında, hukuku âdiye kitaplarında tamamiyle münderiç. Vazife, alelâde tahmil edilmiş, hak mukabili bir meseledir. Fakat kudret, bizzat mevcut ve tabiaten tevdi olunmuş bir kuvvettir. Mevdu ve haddi zatinde mevcut bir kuvveti, vazife gibi mahiyeti ve manası malûm bir kelimeye tebdil etmek doğru değildir. «İcra ve teşri kudretini müstakillen ve bizzat haiz olan bu Büyük Millet Meclisi, idarei Devlete müstakillen ve bizzat hâkim olmak kudretini» Büyük Millet Meclisinin tarifinde, en muvafık olarak kullanmıştır. Bendeniz tabiî encümen namına arz ediyorum. Binaenaleyh maddenin aynen kalmasını teklif ediyorum.

REİS — Müzakerenin kifayetin dair Karahisarısahip Mebusu Şükrü Beyin takriri var, okuyacağım.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Müzakere kâfidir. Birinci maddenin aynen kabulünü teklif ederim.

18 Ağustos 1336
Karahisarısahip
Mehmet Şükrü

REİS — Müsaade buyurursanız evvelâ kifayeti reye koyacağım. Müzakereyi kâfi görenler ellerini kaldırsın. (Müzakere kâfi görüldü)

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin zirdeki veçhile tadilini teklif eylerim :

1. — Büyük Millet Meclisi teşri ve icra vazife ve salâhiyetini haiz ve idarei Devlete bizzat vaziülyettir.

Kırşehir Mebusu
Müfit

Riyaseti Celileye

Birinci maddeye (Arzu ve idarei milletle(tabirinin ilâvesiyle berveçhiati şekilde teklif eylerim :

Madde 1. — Büyük Millet Meclisi : Arzu ve iradei milletle teşri ve icra salâhiyetlerine malik ve idarei devlete bizzat ve müstakillen vasiülyettir.

Saruhan
Necati

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin «Büyük Millet Meclisi teşri ve icra kudretlerini haiz ve makamı hilâfet ve saltanatın istihlâs ve vatanın istiklâline değin idarei devlete bizzat vaziülyettir» suretinde tadilini teklif eylerim.

18 Ağustos 1336
Kütahya
Cemil

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Madde 1. — Büyük Millet Meclisi hilâfet ve saltanatın vatan ve milletin istihlâs ve istiklâlini istihsale değin teşri ve icra kudretlerini haiz ve idarei devlete bizzat ve müstakillen vaziülyettir» şeklinde tadilini teklif eylerim.

18 Ağustos 1336
Yozgat
Süleyman Sırrı

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Birinci madde nihayetine fıkrai atiyenin ilâvesini teklif ederim : Ancak vazifei icraiyesinin ifasına tevkil eylediği Heyeti Vekile, salâhiyeti hükümdariye taallûk eden hususatta, kablelicra, Millet Meclisinin reyini almaya mecburdur.

Konya Mebusu
Refik

Riyaseti Celileye

Lâyihadaki birinci maddenin berveçhiati tadil ve kabulünü teklif ederim : Büyük Millet Meclisi hilafet ve saltanatın ve vatan ve milletin husulü istihlâs ve istiklâline kadar teşri ve icra kudretlerini haiz ve idarei Devlete bizzat ve müstakillen vaziülyeddir.

Karahisarışarkî Mebusu
Ali Süruri

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Mesele Kanunu Esasî meselesidir. Kanunu Esaside ise gaye muayyen olmak lâzımdır. Bu kanunda gayenin neden ibaret olduğu hiçbir maddesinde tasrih edilmemiştir. İkinci maddede (Gayesinin husulüne değin) denilmiş ise de gayenin neden ibaret olduğu muvazzah değildir. Maamafih gaye birinci maddede tayin olunmak daha ziyade muvafıktır. Çünkü gaye mebde ve mukaddemede beyan olunur. Birinci maddenin şu suretle tashihini teklif eylerim :

Madde 1. — Büyük Millet Meclisi hilâfet ve saltanatın ve vatan ve milletin istihlâsı ve husulü istiklâline değin teşri ve icra kudretlerini haiz idarei Devlete bizzat ve müstakillen vaziülyeddir.

Sıvas
Mustafa Taki

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Karahisarı Şarkî) — Paşa Hazretleri, müsaade buyurulur mu? Efendim, bendeniz takririmi en evvel takdim ettim.

REİS — Efendim Ali Süruri Efendinin takriri muhteviyatını reye koyuyorum.

MUSTAFA BEY (Karahisarı Şarkî) — Mustafa Taki Efendininki ile beraber reye koyun.

REİS — Ali Süruri Efendinin takririni kabul edenler ellerini kaldırsın, Takrir reye konulmuştur. Ve kimse rey vermemiştir. Binaenaleyh, takrir kabul olunmadı efendim. (Tekrar okunsun sesleri).

REİS — Müsaade ederseniz tekrar Ali Süruri Efendinin takririni okuyorum. (Kıraatten sonra) :

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarısahip) — Esbabı mucibede var.

REİS — Kabul buyuranlar ellerini kaldırsın. Kabul olunmamıştır.

Süleyman Sırrı Beyin takriri... Bu da aynıdır. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmedi efendim.

(Müfit Efendi (Kırşehir)'in takriri okundu) :

REİS — Bunu kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmedi.

(Refik Bey (Konya)'nın takriri okundu).

REİS — Bunu kabul edenler... Ellerini kaldırsın. Kabul edilmedi.

(Mustafa Taki Efendi (Sivas)'ın takriri okundu).

(Ayni mealde sesleri).

REİS — Bunu kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmedi efendim.

(İsmail Süphi Bey (Burdur)'un takriri okundu).

REİS — Kabu ledenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmedi efendim.

Bu en sonra verilen takrir meal itibariyle birdir. Başka takrir yok efendim. Binaenaleyh, Birinci maddeyi reye koyuyorum. Kabul edenler ellerini kaldırsın. Kabul edildi efendim.

İkinci maddeye geçiyoruz.

(Kâtip Feyyaz Bey tarafından ikinci madde okundu).

Madde 2. — Büyük Millet Meclisi, gayesinin husulüne değin müstemirren halli inikaddadır. Yeni intihabat icrası Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesinin ekseriyeti âra ve tayini esamî suretiyle vereceği karara mütevakkiftir. Eski Meclis Yeni Meclisin yevmi içtimama kadar vazifesine devam eder.

İSMAİL SUPHİ BEY (Burdur) — Efendim, ikinci maddeden bahsetmek için biraz esbabı mucibe mazbatasına nazarlarınızı irca buyurmanızı rica ederim. İkinci sayfada diyor ki, «.....İstimrar; milletin hakkı intihabını hiç bir zaman iskat edemeyeceği ve çünkü sıfatı istimrar zaten millette olduğu teemmül edilerek...» bunu esbabı mucibede göstermeyi bendeniz anlayamadım. Hangisi sebeptir? Hangisi neticedir? Hangisi delildir? Pek iyi anlayamadım. Ne ise, bu günkü Meclisin, hangi bir lüzum ile feshi lüzumu teyit edilirse edilsin, bendeniz buna muarızım. Bu Meclis katiyen feshi kabul edilir bir Meclis değildir. Bu Meclis bakidir, ta gayeye vâsıl oluncaya kadar! bunu nazarı dikkate alarak da umku idareye değin mukadderatı millete vaziülyet olan bu Meclisin Mecallisi âdiye gibi, Mebusan misilli, bir irade ile tatil ve feshi mümkün olmadığı ve bu hakkın münhasıran yine millete ait ve raci olduğunu göstermek için mazbatada «Büyük Millet Meclisinin her hangi sebeple tatil ve feshine rey verenlerin mesuliyeti tarihiyesini tespit etmek üzere yeni intihabın ekseriyet kararıyle ve fakat tayini esami ile olması...» deniyor.

Ben bunun aleyhindeyim. Zaten görülüyor ki, Encümen dahi meseleyi bir hayli çekiştirmiş. Kendi noktai nazarına getirmek için. Yani fesih esasının kabulü o kadar küçüktür ki, Meclis için... Bu Meclis bir kere adi bir Meclisi Mebusan gibi değildir. Mu-

kadderat millete bizzat ve müstakillen vaziülyeddir. Bunu kim feshedebilir? Bunu millet fesheder. Milletkuvvetini alan Meclis fesheder demek istiyor Encümen. Fakat kendisi yine kendi delilinin aleyhine olarak, rey verenlerin, Meclisin feshine rey verenlerin mesuliyeti tarihiyesini tespit etmek üzere şu sözleri söylüyor. Ne demektir, bu? Büyük Millet Meclisinin feshine rey vermek bir mesuliyeti mütezammın, ağır bir iştir. Bir kere bakacak olursak efendiler, Meclisi Mebusan nasıl feshedilir? Biliriz ki, efendiler ya Hükümetle arasında bir ihtilâf çıkar, halledilemez, ondan sonra feshedilir. Hatta derhatır buyurulursa bizim ilk Meclisi mebusanımızda, istibdattan gayet korkmuş olan millet, eline işi alıncaya kadar feshi gayri mümkün bir hale getirecek surettea kanunu esasimize mevaddı kanuniye vazedilmişti. Sonra tatbikatta belki bazı mehaziri görüldü, kaldırıldı. Mecalisi âdiyei mebusanın alelâde feshi, esaslı bir ihtilafa istinat eder, Hükümetle Meclis arasında esaslı bir ihtilâf olur, halledilemez, ondan feshediliyor. Sonra görüyoruz. İngiltere gibi, Fransa gibi, Amerika gibi meşrutiyette ve millî idarelerde bize nispetle üstat olan milletlerde Meclis nasıl feshedilir? Mühim bir mesele oluyor. O zaman milletin reyini almak lâzım geliyor.

Meclis o zaman feshedilir. Yeniden intihap edilir. Yeni intihabatta millet, sağ cenahı mı sol cenahı mı? ortasını mı? hangisini tercih edecek? Milletin reyi nedir? Meselâ İngiltere'de bir buğday ithalatı üzerine gümrük resmi almak (ki, şimdi tamamiyle serbesttir) lâzım geldiği zaman, bu ağır meselledir. Milletin reyini almak için mevcut Meclis feshedilir. Yeniden Meclis toplanır. Efendim fesih; âdi meclislerde bile yoktur. Mühim görülür. Ya böyle bütün münasiyle müdarreratı millete vaziülyet olan bizim Meclisimizin feshi meselesi ise gayet ağır bir meselledir. Bendeniz bunun külliyen aleyhindeyim. Zaten encümenin de öteden beriden getirdiği sözlere bakınca kendisi de kuvvetli bir karar verememiştir. Delâili bulamamıştır. Onun için bendeniz ikinci maddenin şu suretle tadilini teklif ediyorum. Zaten mazbata mütalaa buyurlursa «Büyük Millet Meclisi gayesinin husulüne değin, müstemirren hali inikadaddır» demekle, fesih imkânının kattiyen varit olamıyacağını kabul etmiş oluyorlar. Bendeniz diyorum ki: «..Müstemiren hali inikadda olup müddeti iki senedir. Bu müddet zarfında gayei matlûbe elde edilememiş ise Meclisin müddeti ekseriyeti âra ile iki sene daha heyeti umumiyenin ekseriyetiyle temdit olunur. Fakat dört sene hitamında yine yeniden intihabat yapılır. Yeni Meclis tarafından karar verilir....» dört seneyi ne için tercih ediyorum efendiler? Zaten eski Kanunu Esasimiz mucibince Meclisin müddeti dört senedir ve dört sene de iyi müddettir. Yoksa Meclisin feshi hiç bir suretle mevzuu müzakere olmamalıdır, bendenizin noktai nazarımca...

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Gayesi iki ay sonra hâsıl olursa.

TUNALI HİLMİ BEY (Bolu) — Efendim, ikinci madde hakkında İsmail Suphi Beyin mütalaatına bazı noktai nazardan iştirak ediyorum. Fakat bendenizin en ziyade korktuğum bir cihet var; eğer bu Meclis kendisinin vazifesi hitama ermiş gibi bir kanaatle dağılmaz da, o vazifenin başka bir meclis tarafından ifasına devam olunmasına bir karar verilir de kendisi dağılırsa, intihap edilecek mi, edilmiyecek mi, intihap vukubulacak mı, bulmayacak mı? suali karşısında kalırız. Binaenaleyh Meclisin gayesi husule gelinceye kadar, daha doğrusu Meclis, benim gayem husule gelmiştir deyinceye kadar, Meclis müstemirren hali inikatta kalacaktır. Bunu arzu ve diğer cümlelerin tayyini teklif ediyorum.

ALİ ŞÜKRÜ BEY (Trabzon) — Efendim, birinci maddede müdafaa etmiş olduğum noktai nazar ikinci maddeye talluk ettiği cihetle onda ısrar edeceğim ve diyeceğim ki : Mazbata muharririnin ifadesine karşı bizdeki kanunlar zaten tefsire müsait bir şekilde bırakıldığı için ki tatbik olunamıyor ve dalma suiniyet ashabı bundan istifade ediyor. Binaenaleyh kavanini esasiyeye gelince : Kavanini esasiye iki satır olacağına on satır olsun, sarih olsun, suitefsire ve suitelâkkiye uğramasın. Hiç zannetmiyorum ki kâğıda acınacak. (Bravo sadaları). Bunun için bendeniz zannediyorum ki kâğıda acımıyacaksınız. Bu itibarla burada Büyük Millet Meclisinin gayesi ki -burada mutlaka kalmıştır- kanun esbabı mucibe mazbatasiyle basılıp da herkese tevzi olunamaz. Binaenaleyh bu, buraya konmalıdır. İkinci fıkraya gelince: Büyük Millet Meclisinin yeni intihabat icrası fıkrasından Büyük Millet Meclisinin bu gayesinin husul bulduğu anda yapılır, şeklinde bir kayıt konmalıdır. Çünkü İsmail Suphi Bey biraderimizin söylediği gibi bir iki sene kaydına lüzum yoktur. Meclisin müstemirren devamı, o gayenin istihsaline kadardır. Gaye istihsal olunca biter ve millete der ki; ben vazifemi ifa ettim. Yeni intihabat yapın, kanunu esasi mi yapacak, ne yapacaksa yapıp şekli idare yapsın, tespit etsin der. Onun için bu kayıt buraya konmalıdır

ve Meclisin devamı da gayenin husulüne konmalıdır. Öyle zamanla tefsir edilmemelidir. İsterseniz yirmi sene devam etsin. (Takrir ver sesleri).

DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Efendim, İsmail Suphi Bey biraderimizin tadili münasebetiyle arz edeceğim. Filhakika bu Meclis namütenahi müstemirren devam edecek değildir. Ancak işin şekli hakikisini düşünelim. Gayesinin husulü yani intihabat icrası mümkün olduğu sırada memleketimizin istiklâlini temin edeceğiz. (Gürültüler). Müsaade buyurun efendim. Gayemiz, intihabat icrası mümkün olursa o dakikada Meclis, mevkiini milletin arzusuna terkeder. Bunun da ne zaman husul bulacağı meçhuldür. Fakat gayemiz husul bulmazsa (Allah göstermesin) o vakit fili intihap da kabil değildir. Onun için böyle senelerle takyit edip de atiyen müşkülât karşısında bulunmak da doğru değildir. Doğru olmasa gerektir.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Şimdi efendim, İsmail Suphi Beyin mütalaası zannederim kendisini ilzam etmek üzere encümene verilmiş bir silah oldu. Çünkü Meclislerin ne gibi bir zamanda tatili içtima edeceğini; fesholunacağını irae ettiler ve misal getirirken diyorlar ki büyük bir iş muvacehesinde kalırsak milletin reyini almak lâzımdır efendim. İçinde bulunduğumuz mesaili muğlakanın halliyle mükellef olan bizler, belki her dakikası belki bir çok hâdisat doğuracak kadar gebe bulunan bir zaman içinde bulunan bizler, yarın müthiş ve hakikaten milletin ârasına müracaat edecek bir hâdise karşısında kalırsak, hayır biz müstemirren hali içtimadayız, milletin bu husustaki kanaati kesilmeyeküdür, diye arzuyu umumiye muhalefet mi edeceğiz? Edemeyiz ki. O vakit esaslı prensiplere, tebellür etmiş kanaatlere karşı gelmek âdeta istipdat ve biraz da cinnet olur. Binaenaleyh eğer biz millet tarafından müntehip olmak dolayısiyle millet isek, aynı milletin istediği zamanda efradını değiştirmeyi kendi ellinden niçin nezedelim? Bize kuvvet verenden biz o kuvveti niçin kıskanalım? Binaenaleyh bendeniz diyorum ki; encümen mezkûr fıkrayı o kadar kolay koydu ki bu husus için ne ekseriyet sülüsan aradı, ne de bir şey, ekseriyeti mutlaka ile bu kararı verdi. Rica ederim, milletten gelen kuvvetin yine millete raci olduğunu gösteren bu fıkrada müddet tayin etmeyelim. İnşallah gayemizi yarın istihsal ederiz. Vazifemiz biter. Fakat o kadar vazaifimiz vardır ki bunun için bir zaman tayin etmek, iki ay, iki sene, dört sene, on sene demek kabil değildir. Ancak azim ve gayemizdir ki bu işi halledecek. Ali Şükrü Bey tarafından gayenin tasrihi hakkındaki teklife Encümen muvafakat eder. Ancak müzakere etmek şartiyle versinler.

ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Peki efendim bizim bir tadil teklifimiz var, onu şey etsinler.

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Encümen o halde muvafakat ediyor. Versin.

REFİK ŞEVKET BEY (Devamla) — Sonra, Tunalı Hilmi Bey mütalaa meyanında bir fikir dermeyan ettiler, dediler ki : Acaba dağılırsa, yerine intihap olunacak mı? Bir defa Meclisin dağılması mevzuubahis değildir.

Meclis devam edecek, şahıslar değişecek, millet daimi kalacaktır. Bu karar mucibince mesela bu şekil devam edecek ta ki intihabatın neticesine kadar bu vaziyet devam edecek, bunda bir fesih ve tatil meselesi, yeniden intihabat icrası vardır. Binaenaleyh Kanunu Esasi Encümeninin ikinci maddesinde gösterdiği esbabı mucibe bundan ibarettir. Zannederim tadil için bir sebep yoktur.

Ali Şükrü Beyin mütalaasını bir teklif ile Encümen nazarı dikkate alabilir.

ALİ SÜRURİ EFENDİ (Karahisarı Şarki) — Demin birinci maddenin müzakeresinde makul bir teklifte bulunmuştum. Zannediyorum ki Mazbata Muharriri Refik Şevket Beyin belâgati beyanı da biraz tesir ettiğinden... Çünkü (beyanda sihir vardır) derler. Pek doğru... (Handeler) Sonra, Refik Şevket Bey ifadesini biraz da tezyin buyurduklarından dolayı Heyet kabul buyurmadı. Zannederim ki bir hata idi. (Sözünü geri al sesleri) Müsaade buyurun, sözümde geri alacak bir şey yoktur. İkinci maddeye Ali Şükrü Bey tadil teklif ediyor, inşallah o tadil kabul edilecektir. Yalnız bendeniz diğer bir cihet arz edeceğim : İkinci maddede «gayesinin husulüne değin müstemirren hali inikatta» diyor. Sonra mevaddı atiyede Heyeti Umumiyenin senei içtimaiye nihayetine kadar hepsinin birlikte bulunmasını kabul etmiyor. Heyet kısmen bulunacak. Onun için tensip buyurulursa gayenin husulüne değin mevaddı atiye veçhile müstemirren hali inikattadır, diyelim. Yani (mevaddı atiye veçhile) fıkrasının ilavesini teklif ediyorum. Zannederim bu da reddolunacak.

REİS — Müzakerenin kifayetine dair bir takrir var efendim. Kâfi görenler ellerini kaldırsın... Kâfi görüldü efendim. Tadil teklifleri okunacaktır.

Riyaseti Celileye

Layihanın ikinci maddesindeki «gayesinin husulüne değin» ibaresinden sonra «mevaddı atiye veçhile müstemirren hali inikattadır. İlah» denilmek suretiyle tadilen ve ilaveten kabulünü teklif ederim.

18 Ağustos 1336

Karahisarı Şarki
Ali Süruri

İSMET BEY (Çorum) — Hacet yok efendim.

Riyaseti Celileye

Büyük Millet Meclisi azayi muhteremesi gayenin husulüne değin hali inikatta bulunmak üzere intihap edildiğinden Meclisin feshi ve yeni intihap icrası hiçbir kimsenin salahiyeti dahilinde olmadığından ikinci maddenin Büyük Millet Meclisi gayesinin husulüne değin müstemirren inikattadır, suretinde tadilini teklif ederim.

Diyarbekir
Hamdi

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İkinci maddenin (Büyük Millet Meclisi) kelimesinden sonra (Hilafet ve saltanatın ve vatan ve milletin istihlas ve istiklâlinden ibaret olan) cümlesinin ilavesiyle maddenin aynen kabulünü teklif ederiz.

Karahisarı Sahip
Mehmet Şükrü

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İkinci maddenin berveçhi zir tadilini teklif ederim :

Madde 2. — Büyük Millet Meclisi, gayesinin husule geldiği kanaatini edininceye değin müstemirren hali inikattadır.

Bolu
Tunalı Hilmi

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İkinci maddenin berveçhi ati tadilini teklif ederim :

«.... Müstemirren hali inikatta olup müddeti iki senedir. Bu müddet zarfında gayei matlube elde edilememişse Meclisin müddeti iki sene daha Heyeti Umumiyenin ekseriyeti ârâsiyle temdit olunur. Fakat dört sene hitamında yeni intihabata yine Meclis tarafından karar verilir. Eski Meclis, yeni Meclisin yevmi içtimaına kadar vazifesine devam eder.»

Burdur Mebusu
İsmail Suphi

Makamı Riyaseti Celileye

Birinci maddeden sonra ikinci madde olarak maddei atiyenin ilavesini teklif eylerim :

Madde 2. — Büyük Millet Meclisi vazifei icraiyesini her şubei idariye için kendi arasından intihap edeceği birer vekilden müteşekkil Heyeti Vekile marifetiyle ifa eder.

Canik Mebusu
Ahmet Nafiz

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Büyük Millet Meclisinin şekline ait Kanunun ikinci maddesinde Meclisin gayesi derecei kifayede tavzih edilmiş olmadığından ve kuvvei müeyyidesi olmayan bir maddenin muhafazai ahkâmı mümkün olamayacağından dolayı zirde mevzu maddei muaddelenin ikinci madde makamına kaim olmasını Heyeti Muhteremeden fıkra befıkra reye vazını teklif eylerim.

Maddei Muaddele

Büyük Millet Meclisinin gayei emeli olan hilâfet ve saltanatın vatan ve milletin istihlâs ve istiklâlini temine değin Meclis müstemirren hali inikatta bulunacaktır. Hini icabında tacdidi intihap icrası Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesinin ekseriyeti âra ve tayini esami suretiyle vereceği karara merbuttur. Eski Meclis yeni Meclisin içtimaına kadar vazifesine devam edecektir. Aksi takdirde millet alacağı vaziyette serbesttir.

Amasya Mebusu
Rıza

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

İkinci maddenin «Gayesinin husulüne değin iki senede bir yapılacak intihabatla tebdil edilmek üzere müstemirren hali inikattadır» şeklinde tadilini teklif eylerim.

18 Ağustos 1336

Konya Mebusu
Refik

MEHMET ŞÜKRÜ BEY (Karahisarı Sahip) — Müsaade buyurulur mu Paşa Hazretleri? Takririm hakkında ufacık bir izahat vereceğim.

REİS — Müsaade buyurun. Vukubulan mütalaatın heyeti umumiyesi ve verilen takrirlerin hülâsası iki noktada temerküz ediyor. Birisi maddei asliyenin birinci cümlesine aittir. Diğeri de yeni intihap meselesinin takyidine ait olan maddedir. Encümen tarafından ve bazı rüfeka tarafından verilen izahatta gaye daha ilk günkü içtimada ve onu müteakip içtimalarda ve bilfiil harekâtında lüzumu kadar tafsil edilmiş

olduğundan burada tekrar tafsile lüzum görülmemiş olduğuna aittir. Yeni intihabat meselesine gelince her halde esas koymak lüzumuna kani bulunduğuna hükmetmişlerdir. Binaenaleyh takrirlerin bazıları karışıktır. Her ikisinden bahsediyor. Müsaade buyurursanız hulâsatan reye koyacağım.

Gayenin tafsilini kabul etmek ve etmemek meselesi. İkincisini ayrıca reye koyacağım.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — İkinci maddeyi Encümeni kabul eder. (Gürültüler, iş Heyeti Umumiyenindir sesleri)

İSMET BEY (Çorum) — Usulü müzakereye dair söylemek istiyorum. Gayeyi tafsil eden cümle birinci maddenin müzakeresinde teklif edilmişti. İkinci maddede konmaz kanaatindeyim.

REİS — O halde müsaade buyurursanız bunu hiç reye koymayacağım.

MÜFİT EFENDİ (Kırşehir) — Hayır efendim.

HASAN FEHMİ BEY (Gümüşhane) — Okunan takrirleri arzu ederseniz Encümene veriniz. Encümen mümkün ise şimdi derhal noktai nazarını beyan eder.

REİS — Müsaade buyurursanız Encümene veririz... Şimdi görüyorum ihtilaf vardır. Buyurduğunuza rağmen reye koyacağım. Birinci cümlede gayenin tafsili hakkında tadil taraftarı olanlar lütfen ellerini kaldırsın... Kabul olundu efendim.

Maddenin ikinci cümlesini reye koyuyorum. (Yani aynen sesleri)

REMZİ EFENDİ (Kayseri) — Sureti hangi şekilde kabul edeceğiz?

REİS — Efendim Encümene vereceğiz.

MUSTAFA BEY (Karahisarı Şarki) — Kanun mucibince Encümene havalesi lazımgelir.

REİS — Bundan sonraki cümlede tadil taraftarı olanlar ellerini kaldırsın... (Aynen sesleri) Şimdi birinci cümlenin tadilini yapmak üzere takrirlerin hepsini Encümene veriyorum. Birinci cümleden alt tarafı aynen kabul edilmiştir. Encümen yalnız gayeyi tafsil edecektir. (Birinci maddeden sonra ikinci madde olarak Canik Mebusu Nafiz Beyin takriri tekrar okundu.)

REİS — Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... (Ret, ret, buna dair ayrıca bir kanun yapılmıştır sesleri) Kabul edilmedi efendim.

NAFİZ BEY (Canik) — Kanunu Esasiye ilavesi şarttır.

REİS — Beş dakika istirahat.

DÖRDÜNCÜ CELSE

Açılma Saati : 8 Badezzeval

REİS : Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

KÂTİPLER : Feyyaz Ali Bey (Yozgat), Muhittin Baha Bey (Bursa)

REİS — Celseyi açıyorum efendim.

İkinci madde hakkında tadil teklif edilmişti. Encümen tadil etti. Müsaade buyurursanız tadili okuyalım :

Madde 2. — Büyük Millet Meclisi hilâfet ve saltanatın ve vatan ve milletin istihlâs ve istiklâlinden ibaret olan gayesinin husulüne değin müstemirren hali inikattadır.

DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Müsaade buyurun Paşa Hazretleri. Tadil hakkında söyleyeceğim. Bütün Müslüman ve müminlerce malumdur ki; biz de hilâfet rahbaniyet demek değildir. Hilâfette, saltanat fikri tamamiyle mündemiçtir. Burada hezef olunan saltanat kelimesini hezef etmekle adeta ezhanı umumiyeye bir ayrılık telkin etmiş oluyoruz. Bütün hilafet kelimesinde sultanda, hilâfet de, saltanat da mündemiçtir. Biz burada da kanunda bunu madde suretinde zikrederek efkârı umumiyede bir fena tesir tevlit etmeyelim. (Hilâfet ve vatan uğrunda) diyelim.

MEHMET VASFİ BEY (Karahisarı Şarki) — Reis Bey söz istiyorum.

Hilâfet ve saltanatın ikisi birdir. Hilâfet yazılmış iken saltanatın tayyını teklif eden rüfekayı muhteremeye iştirak edemeyeceğim. Çünkü hilâfet bir emri manevidir. (Gürültüler)

DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Maneviyet yoktur, İslâmiyette emri maddidir.

MEHMET VASFİ BEY (Karahisarı Şarki) (Devamla) — Hilâfet ve saltanat bahsini şimdi söylesek akşama kadar bitmez, emri manevidir.

DR. TEVFİK RÜŞTÜ BEY (Menteşe) — Emri maddi.

MEHMET VASFİ BEY (Devamla) — Fakat saltanat, hükmettiği memalike şamildir. Hilâfet bütün kürreiarzdaki İslâmlara şamildir. Binaenaleyh (Hilâfet ve saltanat) kelimesi yerindedir. Yalnız bendeniz (Mevaddı atiyedeki) kaydının tayyını teklif ediyorum. Ona lüzum yoktur. (Mevaddı atiye) daha müzakere olunmadı. Onun müzakeresinde o cihet mevzubahs ve münakaşa olur.

MUSTAFA BEY (Karahisarı Şarki) — Evet, evet mevaddı atiye münasebetsizdir.

REFİK ŞEVKET BEY (Saruhan) — Encümen şimdiki okunan şekilde tadilini kabul ediyor.

REİS — Ancak okuduğum şekilde tadilini kabul etmiştir. (Kabul pekâlâ sesleri)

HASAN FEHMİ BEY (Gümüşhane) — Müzakere temadi etmesin. Müzakere; tadil teklifi veren zat ile mazbata muharriri arasında inhisar eder efendim.

REİS — Bu tabiri reye koyuyorum. Kabul edildi. Kabul edilmiş olan sureti bir daha okuyorum. (Tekrar okundu)

Yarın mutad olan zamanda içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.